

## **TÜRKİYE’DE ÇOK PARTİLİ SİYASİ HAYATIN ÇOK PARTİLİ SİYASETÇİSİ FETHİ ÇELİKBAŞ (1912-2009)**

**Ramazan BAŞ\***

### **Özet**

1912’de Burdur’da doğan Fethi Çelikbaş’ın aile kökleri, 1735’ten itibaren Burdur’da siyaseten etkin olmuş Çelik Paşalar sülalesindedir. Çelik Paşalar sülalesi 18. ve 19. yüzyılda Osmanlı Devleti’nin birçok yerinde siyasetin içinde bulunmuş, hatta mahiyetlerinden iki de sadrazam çıkarmıştır. 20. yüzyılda Cumhuriyet Döneminde, sülalenin siyasetçi çıkarma geleneğini Fethi Çelikbaş devam ettirmiştir. Fethi Bey Türkiye’de Çok Partili Dönemin başlangıcı olan 1946 yılından, vefatından üç yıl öncesi olan 2006 yılına kadar hep siyasetin içinde bulunmuştur. Bu uzun süreçte altı defa bakanlık, yedi dönem milletvekilliği, altı yıl cumhuriyet senatörlüğü yapmıştır. Demokrat Parti, Hürriyet Partisi, Cumhuriyet Halk Partisi, Cumhuriyetçi Güven Partisi, Anavatan Partisinde yer almış, bu partilerin bazılarının kuruluş sürecinde rol oynamış, hemen hepsinin yönetim kadrosu içinde bulunmuştur. Fethi Çelikbaş Türkiye’de Çok Partili Dönemin önemli siyasi olaylarının hep içerisinde yer almıştır. Liberal bir dünya görüşüne sahip Fethi Bey, 1989’da Cumhurbaşkanı adayı da olmuştur. Aktif siyaseti bıraktığı 1991 yılından sonra Encümen-i Daniş adlı düşünce topluluğuna üye olmuş ve on yıl başkanlığını yapmıştır. Fethi Çelikbaş’ın siyasi hayatı oldukça aktif geçmiş ve siyasette devamlılığı vardır. Dolayısıyla onun siyasi faaliyetlerinin takibi bir anlamda Türkiye’de Çok Partili Dönemin de takibi olmuştur. Bu noktalardan hareketle bu

---

\* Dr. Ramazan Baş, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Cumhuriyet Tarihi, Mail: benramazanbas@hotmail.com, Orcid: 0000 0002 7425 9707.

Anadolu Mecmuası,  
2/IV, Temmuz 2023, s. 31-72.

araştırmada Fethi Çelikbaş'ın siyasi faaliyetlerini ortaya koyup irdeleyerek, Türkiye'nin yakın dönem tarihine katkı sağlamak amaçlanmıştır.

**Anahtar Kelimeler:** Fethi Çelikbaş, Çok Partili Dönem, Türkiye Büyük Millet Meclisi, Siyasi Partiler, Burdur.

## **MULTI-PARTY POLITICIAN OF MULTI-PARTY-POLITICAL LIFE IN TURKEY FETHİ ÇELİKBAŞ (1912-2009)**

### **Abstract**

Fethi Çelikbaş was born in Burdur in 1912, and his family roots can be traced back to the Çelik Paşalar lineage, which had been politically influential in Burdur since 1735. The Çelik Paşalar family played a significant role in politics in various regions of the Ottoman Empire during the 18th and 19th centuries, and even produced two grand viziers. In the 20th century, during the Republican era, Fethi Çelikbaş continued the tradition of producing politicians within the family. He actively participated in politics from 1946, which marked the beginning of the Multi-Party Period in Turkey, until three years before his passing in 2006. Throughout this extended period, Fethi Çelikbaş held six ministerial positions, served as a member of parliament for seven terms, and spent six years as a senator in the Turkish Republic. He was affiliated with several political parties, including the Democratic Party, Liberty Party, Republican People's Party, Republican Trust Party, and Motherland Party. He played a role in the establishment of some of these parties and held positions within their leadership. Fethi Çelikbaş actively took part in many significant political events during Turkey's Multi-Party Period. He had a liberal worldview and even ran as a presidential candidate in 1989. After retiring from active politics in 1991, he became a member of the think tank "Encümen-i Daniş" and served as its chairman for ten years. Fethi Çelikbaş's political career was both active and continuous, making his political activities a reflection of Turkey's Multi-Party

Anadolu Mecmuası,  
2/IV, Temmuz 2023, s. 31-72.

Period. Therefore, this research aims to shed light on and analyze Fethi Çelikbaş's political activities, contributing to the recent history of Turkey.

**Keywords:** Fethi Çelikbaş, Multi-Party Period, Grand National Assembly of Turkey, Political Parties, Burdur.

## Giriş

28 Mart 1912’de Burdur’da doğan Fethi Bey’in,<sup>1</sup> aile kökleri Çelik Paşalar sülalesi gibi köklü bir sülaleye mensuptur. 1735’ten itibaren Burdur’da isimleri duyulmaya başlamış Çelik Paşalar, 1748’den sonra Konya, Isparta, Antalya, İstanbul’a dağılmış, Osmanlı’nın çeşitli yerlerinde vali, mutasarrıf ve mütesellim gibi devlet görevlerinde bulunmuştur.<sup>2</sup> Çelik Paşalar sülalesinin en tanınmış kişisi ise Teke ve Hamid Sancağı mutasarrıfı Çelik Mehmed Paşa’dır.<sup>3</sup> Kendisine Ocak 1744’te vezirlik verilmiş ve Konya Valisi olmuştur. Ailesi hakkında fazla bilgi bulunmamakla beraber aslen Burdurlu olduğu anlaşılan Çelik Mehmed Paşa, Polad Paşa’nın oğludur. Kendisine muhtemelen babasının lakabı olan Polad (veya Pulad) kelimesinin Türkçe karşılığı olan “Çelik” lakabı verilmiştir. Çelik Mehmed Paşa, Konya, Diyarbakır, Van, Karahisâr-ı Sâhib, Trabzon, Rakka, Aydın, Eğriboz, İçil, Adana, Trablusşam ve Şam gibi birçok yerde görev yapmış,

---

<sup>1</sup> Avni Doğan, “Yurtta Olup Bitenler”, Akis, 3 Kasım 1959, s.13.

<sup>2</sup> Hayati Kuzucu, “Burdur Tarihinin Son 265 Yılından Bir Kesit Çelik Paşalar ve 1840 Burdur İhtilali”, <http://www.burdurtarihi.com/celik.pdf>, son erişim tarihi: 19.10.2022, s. 1.

<sup>3</sup> Böcüzade Süleyman Sami, *Isparta Tarihi*, (Haz: Hasan Babacan), Isparta İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Isparta, 2012, s. 21.

1765'te Konya'da vefat etmiştir.<sup>4</sup> Çelik Mehmed Paşa 1300'de yapılmış ve Burdur'un sembollerinden olan Ulu Cami, harabeye dönmüşken, 1749'da yeniden yaptırmış ve günümüze ulaşmasını sağlamıştır.<sup>5</sup>

Anlaşıldığı üzere Çelik Paşalar kendilerinden söz ettirmiş büyük bir sülaledir. Hatta mahiyetlerinden iki de sadrazam çıkarmıştır. Bunlardan ilki Burdurlu Çelik Mehmed Paşa'nın mahiyetinde yetişmiş olan, hazinedarı ve daha sonra paşanın vezirliği sırasında kapı kethüdası Hacı Mustafa Ağa'nın oğlu Halil Hamid Paşa'dır.<sup>6</sup> Uzunçarşılı'ya göre, 18. yüzyılda yetişmiş Osmanlı sadrazamları arasında ıslahat ve yenilik yapmak isteyenlerin en ileri gelenlerinden biri hatta birincisidir. Halil Hamid Paşa serbest düşünceli ve taassuptan uzak bir devlet adamıydı.<sup>7</sup> Halil Hamid Paşa, 1. Abdülhamid tarafından 1785'te idam edilmiştir.<sup>8</sup> 18. yüzyılda Burdur eğitim yatırımlarının artmasıyla bir eğitim kenti kimliği kazanmış,<sup>9</sup> Halil Hamid Paşa'da Burdur'a bir medrese ile kütüphane bırakarak bu duruma katkı sağlamıştır. Halil Hamid Paşa'dan sonra sülalenin mahiyetinden çıkmış diğer sadrazam, Çelik Mehmed Paşa'nın kölelerinden olan Hazinedar Şahin Ali Paşa olmuştur.<sup>10</sup>

---

<sup>4</sup> Bayram Ürekli-Alpay Bizirlik, "Karaman Valisi Mehmet Çelik Paşa'nın Terekesi", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, I/1, 1994, s. 175.

<sup>5</sup> Zafer Gölen, "Burdur Kent Tarihi", *Sosyal ve İnsani Bilimler*, (Ed: Hacer Arslan Kalay), İvpe Yayınevi, Çetine /Karadağ, 2021, s. 181.

<sup>6</sup> İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Sadrazam Halil Hamid Paşa", *Türkiyat Mecmuası*, C. V, 1936, s. 215.

<sup>7</sup> İ. H. Uzunçarşılı, "Sadrazam Halil Hamid Paşa", s. 246.

<sup>8</sup> H. Kuzucu, "Burdur Tarihinin Son 265 Yılından Bir Kesit Çelik Paşalar ve 1840 Burdur İhtilali", s. 10.

<sup>9</sup> Z. Gölen, "Burdur Kent Tarihi", s. 181.

<sup>10</sup> H. Kuzucu, "Burdur Tarihinin Son 265 Yılından Bir Kesit Çelik Paşalar ve 1840 Burdur İhtilali", s. 10-11.

Anadolu Mecmuası,  
2/IV, Temmuz 2023, s. 31-72.

19. yüzyılda Çelik Paşalar sülalesinin en son karizmatik kişisi Burdur'da Baki Bey olarak tanınan Fethi Çelikbaş'ın da dedesi olan Abdülbaki Bey'dir. Abdülbaki Bey Burdur'un 1871'de yeniden sancak olabilmesi için mücadele vermiş, 1890 tarihinde vefat etmiştir. Abdülbaki Bey'in oğlu İbrahim Baki Bey de Fethi Çelikbaş'ın babasıdır.<sup>11</sup>

Fethi Bey'in aile kökleri bahsedildiği gibi Anadolu'da önemli izler bırakmış, köklü bir sülaledir. Sülale birçok yerde ve değişik görevlerde devlet adamları çıkarmıştır. Ancak 18. yüzyılın en önemli vezirlerinden biri olan Çelik Mehmed Paşa'dan sonra onun kadar önemli bir devlet adamı bir daha çıkarmamıştır. Yine 18. yüzyılda mahiyetlerinden Halil Hamid Paşa ve Hazinedar Şahin Ali Paşa gibi iki sadrazam çıkarmalarına rağmen, daha sonraları mahiyetlerinden böyle önemli devlet adamları da çıkmamıştır. Fakat sülalenin devlet adamı çıkarma geleneği Cumhuriyet'in ilanı sonrası çok partili hayata geçiş ile birlikte Fethi Çelikbaş devam ettirmiştir.

1912 doğumlu Fethi Bey, 1919'da Burdur'un Karasenir Mahallesi'nde başladığı eğitimine İstanbul'da devam etmiş, 1934'te Galatasaray Lisesi'nden mezun olmuştur. Öğrenciliği sırasında Galatasaray futbol takımında da oynamıştır. 1934'te başladığı Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden 1937'de mezun olmuştur. Hukuk Fakültesinde okurken bir yandan da İktisat ve Ticaret Vekâletinde memur olarak çalışmıştır. Fakülte bittiğinde Türk Ofise memur olarak girmiştir.<sup>12</sup>

1939'da Siyasal Bilgiler Okulu'nda asistan olmuş, 1941'de de aynı okulda doçentliğe atanmıştır. 1947'de iktisadi ve mali ilimler grubu

---

<sup>11</sup> Kuzucu, "Burdur Tarihinin Son 265 Yılından Bir Kesit Çelik Paşalar ve 1840 Burdur İhtilali", s. 14.

<sup>12</sup> A. Doğan, "Yurtta Olup Bitenler", s. 13.

Anadolu Mecmuası,  
2/IV, Temmuz 2023, s. 31-72.

profesörlüğüne yükselmiştir.<sup>13</sup> Ardından Siyasal Bilgiler Okulu Müdürü görevine getirilmiştir. Okul fakülteye dönüşünce Siyasal Bilimler Fakültesi'nin ilk dekanı Çelikbaş seçilmiştir.<sup>14</sup>

İyi bir eğitim alan Fethi Bey, çevresinde entelektüel bir kişi olarak bilinmiştir. Dönemin uluslararası düşünürlerini tanımış, özellikle Fransız siyaset kuramcılarını iyi etüt etmiştir. Dönemine göre oldukça liberal bir dünya görüşüne sahiptir. Fethi Bey bu teorik bilgi birikimini pratiğe dökmek ve Türkiye'nin meselelerine çözüm üretmek için, Çok Partili Dönemin başlaması ile birlikte Demokrat Parti'den siyasete girmiştir.<sup>15</sup>

### **Demokrat Parti Dönemi (1946 - 15.10.1955)**

Türkiye'de II. Dünya Savaşı'nın hemen sonrasında İnönü'nün de isteğiyle Türkiye'de Tek Parti Dönemi sona ermiş ve birçok parti kurulmaya başlamıştır. Döneme damgasını vuracak olan parti, 7 Ocak 1946'da kurulan Demokrat Parti (DP) olmuştur. DP'nin kurulmasından sonra Cumhuriyet Halk Partisi (CHP), 1947'de yapılması gereken seçimi, baskın bir seçim yapmak için öne almıştır. 21 Temmuz 1946 seçimleri DP adına birçok olumsuzluklar taşımıştır. Örneğin, 465 milletvekilliği için sadece 273 aday gösterebilmiştir.<sup>16</sup> Bu 273 adaydan biri Fethi Bey olmuştur.

---

<sup>13</sup> Rukiye Çetin, *Burdur Milletvekili Fethi Çelikbaş'ın Demokrat Parti Dönemi Meclis Faaliyetleri*, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trabzon, 2019, s. 8.

<sup>14</sup> Ali Çankaya, *Mülkiye Târîhi Ve Mülkiyeliler*, C. 8, Mars Matbaası, Ankara, 1970-1971, s. 251.

<sup>15</sup> H. Kuzucu, "Burdur Tarihinin Son 265 Yılından Bir Kesit Çelik Paşalar ve 1840 Burdur İhtilali", s. 15.

<sup>16</sup> Ramazan Baş, "İstisnai Bir Seçim Sonucu: Sözlü ve Yazılı Tarih Işığında 1957 Seçimlerinde Burdur", *Sözlü Tarih Dergisi*, II/1, Mart 2019, s. 16.

Fethi Bey 21 Temmuz 1946 seçimlerinde memleketi Burdur'dan DP'nin adayı olmuştur.<sup>17</sup> Fethi Bey DP'den aday olma nedenini şöyle açıklamıştır: “İktisat profesörü olduğum için sanayi yatırımlarının Türkiye'yi kurtaracağına inanırdım. Biz çiftlik sahibiyiz, ama çiftlik para kazandırmaz. Sanayi para kazandırır bu nedenle sanayiye önemserdim. Ben özel sektör taraftarıydım. Halk Partisi devletçiydi.” Fethi Bey, Burdur'dan üç mebusun seçileceği 1946 seçimlerinde seçilememiştir. Bu durum için ise şöyle demiştir: “Akşam yatarken merkezden gelen oylarda ezici çoğunluktayım. Babam sabah geldi 'sen seçildin' dedi ama baktık ki tercihli oylar yüzünden seçilememişiz”.<sup>18</sup> Ancak 14 Mayıs 1950 tarihinde yapılan genel seçimlerde DP listesinden Burdur milletvekili seçilerek TBMM'ye girmiştir.<sup>19</sup> 14 Mayıs 1950 seçimlerinden DP büyük bir zafer kazanmış, 27 yıllık CHP iktidarı sona ermiş, Türk demokrasi tarihinin bu önemli olayının içinde Fethi Bey'de yer almıştır.

Fethi Bey o yıllarda çevresinde ve Türk kamuoyunda Atatürk inkılâplarına bağlı biri olarak tanınmıştır. Örneğin 23 Şubat 1952'de Türk basını Atatürk inkılâplarını korumak amacıyla, Devrim Ocakları adında bütün partilerden oluşan bir derneğin kurulacağını duyurmuştur. Bu dernekte Millet Partisi'nden Hikmet Bayur, CHP'den Yavuz Abadan ve Behçet Kemal Çağlar'ın isimleri varken, DP'den Fethi Çelikbaş'ın ismi üzerinde ısrarla durulmuştur.<sup>20</sup> Başlangıçta DP içerisinde de Fethi Bey genç, dinamik, sempatik ve partinin itimadını kazanmış, biri olarak görülmüştür.<sup>21</sup>

---

<sup>17</sup> Metin Toker, “Tek Partiden Çok Partiye”, Milliyet, 29 Mart 1970, s. 7.

<sup>18</sup> Recep Yeter, “37 sene vekillik=iki daire”, Yeni Şafak, 24 Haziran 2007, s. 7.

<sup>19</sup> BCA (T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi), 030.10.00.00/77.512.5, 26.05.1950.

<sup>20</sup> “Devrim Ocakları kuruluyor”, Cumhuriyet, 23 Şubat 1952, s. 1.

<sup>21</sup> “Dün 5 Vekâlete Tayinler Yapıldı”, Milliyet, 9 Nisan 1953, s. 1.

1953'ün Nisan ayında Başbakan Menderes Fethi Beyi çağırması; “*Seni Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı yapıyorum*” demiş, Fethi Bey’de “*Baş üstüne beyefendi ülkemin hizmetindeyim*” diyerek kabul etmiştir.<sup>22</sup> Böylece 8 Nisan 1953’te Başbakan Yardımcısı ve Devlet Bakanı olarak kabinede yer almıştır.<sup>23</sup> Arkasından 28 Mayıs 1953’te de Ekonomi ve Ticaret Bakanı olmuştur.<sup>24</sup> İkinci Menderes Hükümeti 17 Mayıs 1954’te sona erene kadar bu görevi yürütmüştür.

Liberal ekonomiyi savunan Fethi Bey, Ekonomi ve Ticaret Bakanı görevindeyken yabancı sermayenin Türkiye’ye gelmesi için uğraşmış, bunun için çok tartışılan, *18 Ocak 1954’te 6224 Sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanununu* çıkartmıştır.<sup>25</sup> Bu kanun dünyanın o zamanki en liberal yabancı sermaye teşvik kanunudur.<sup>26</sup>

DP iktidarının ilk dört yılı iyi geçmişti. Büyük bir özgüvenle girdiği 2 Mayıs 1954 seçimlerinde, %57’lik bir oy, buna karşılık 503 milletvekilliği kazandı. CHP ise sadece 31 milletvekilliği kazanmıştı.<sup>27</sup> Çelikbaş 2 Mayıs 1954 seçimlerinde yine DP’den Burdur milletvekili adayı olmuş ve tekrar milletvekili seçilmişti.<sup>28</sup> Seçimden büyük bir zaferle çıkan Menderes, yeni hükümeti 17 Mayıs 1954’te kurmuş, Çelikbaş bu hükümette de İşletmeler Bakanı olarak yer almıştır.<sup>29</sup>

---

<sup>22</sup> Yavuz Donat, “Fethi Çelikbaş...Canlı Tarih”, [https://www.sabah.com.tr/yazarlar/donat/2005/03/04/fethi\\_celikbas\\_canli\\_tar](https://www.sabah.com.tr/yazarlar/donat/2005/03/04/fethi_celikbas_canli_tar) ih, son erişim tarihi: 05.11.2022.

<sup>23</sup> Kâzım Öztürk, *Türkiye Cumhuriyeti Hükümetleri ve Programları*, Ak Yayınları, Ankara, 1968, s. 369.

<sup>24</sup> K. Öztürk, *Türkiye Cumhuriyeti Hükümetleri ve Programları*, s. 369.

<sup>25</sup> *TBMM Tutanak Dergisi (TD)*, D. 9, C. 27, B. 30, 18.01.1954, s. 241.

<sup>26</sup> Rıdvan Karluk, *Cumhuriyet’in İlanından Günümüze Türkiye Ekonomisi’nde Yapısal Dönüşüm*, Beta Yayınları, İstanbul, 2005, s. 560.

<sup>27</sup> Feroz Ahmad, *Demokrasi Sürecinde Türkiye*, Hil Yayınları, İstanbul, 2015, s. 67.

<sup>28</sup> BCA, 030.10.00.00/78.516.17, 06.05.1954.

<sup>29</sup> T.C. Başbakanlık O ve M Daire Başkanlığı, *Türkiye Cumhuriyeti Hükümetleri 1923-1960*, C. 1, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1978, s. 32.



Başbakan Menderes de bu büyük seçim zaferi sonrası tek adam görüntüsü belirdi. Aydınların iki kalesi olan basın ve üniversiteleri önemsememeye başladı. Kısa sürede ikisinden de uzaklaştı. Bunun parti içindeki sonuçları ise ağır olmuştur. DP'deki Fethi Çelikbaş, Feridun Ergin ve Turan Güneş gibi liberal akademisyenler, bu durum karşısında partiden soğumaya başladı.<sup>30</sup> Menderes için her şey yolunda giderken 6 Aralık 1954'te kabineden bir istifa geldi. Bu istifa, İşletmeler Bakanı Fethi Çelikbaş'ın istifasıdır.<sup>31</sup> Aslında bir süreden beri Çelikbaş ile Menderes arasında bir soğukluk vardı. Kömür ve şeker meselelerinde farklı düşünceleri bu soğukluğu arttırmıştı.<sup>32</sup> Çelikbaş istifasından hemen sonra Burdur ve ilçelerini dolaşmış, istifasına rağmen memleketinde coşkuyla karşılanmıştı.<sup>33</sup>

1955 yılı içerisinde DP içindeki muhalefet Fethi Çelikbaş'ın etrafında belirginleşmeye başlamıştı. Bu muhalefeti birleştiren konu, gazetecilerin iddialarını mahkemede *ispat hakkı* verecek şekilde bir basın kanunu değişikliğini savunmaları olmuştu.<sup>34</sup> Çelikbaş, İşletmeler Bakanı görevinden istifa ettikten sonra, arkadaşları ile ispat hakkını sağlayıcı bir kanun teklifi hazırladıkları basında yer almıştı.<sup>35</sup> İspat Hakkı meselesi, iddianın ispatına dair var olan kısıtlamaların kaldırılması ve başta gazeteciler olmak üzere iddialarını ispatlama hakkının verilmesidir. İspat Hakkı 1954 genel seçimlerinden sonra başta Mükerrerem Sarol olmak üzere bakanlara dair iddiaların ispat edilebilmesi için istenmiştir. İşte bu demokratik talebin karşılanması için Fethi Çelikbaş ve on arkadaşı bir önerge vermiştir. İspat Hakkı

---

<sup>30</sup> Ahmad, *Demokrasi Sürecinde Türkiye*, s. 68.

<sup>31</sup> “İşletmeler Vekili Fethi Çelikbaş istifa etti, yerine Samed Ağaoğlu getirildi”, *Cumhuriyet*, 7 Aralık 1954, s. 1.

<sup>32</sup> Ekrem Alican, *Günlükler 1954-1956*, (Haz: Binnur Mörel Büyükertan), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2022, s. 52.

<sup>33</sup> R. Baş, “İstisnai Bir Seçim Sonucu: Sözlü ve Yazılı Tarih Işığında 1957 Seçimlerinde Burdur”, s. 19.

<sup>34</sup> F. Ahmad, *Demokrasi Sürecinde Türkiye*, s. 102.

<sup>35</sup> E. Alican, *Günlükler 1954-1956*, s. 64.

meselesi 10 Mayıs 1955'te DP Meclis Grubunda da tartışılmış, Menderes bu durumdan hiç hoşlanmamış, “*Fethi Çelikbaş'ın hizip yapıp yapmadığı konusunda bilgisi olmadığı*”, şeklinde bir ifade dahi sarf etmiştir.<sup>36</sup> İspatçılar olarak adlandırılan Çelikbaş ve arkadaşları tüm baskılara rağmen tekliflerini geri çekmemiş, parti içerisinde direnmiştir. Durum böyle olunca bu kişiler partiden koparılmaya çalışılmıştır. Örneğin Ekim 1955'te Fevzi Lütüfi Karaosmanoğlu ve Çelikbaş Genel Kurul dışında bırakılmıştır.<sup>37</sup>

Sonuç olarak İspat Hakkı meselesi 15 Ekim 1955'te aralarında Fethi Çelikbaş'ın da bulunduğu on milletvekilinin istifası, dokuz milletvekilinin partiden ihracı ile sonuçlandı. Bu milletvekillerinin hepsine, *19'lar* denilmekteydi.<sup>38</sup> Fethi Çelikbaş 1946'da girdiği DP'den 15 Ekim 1955'te ayrılmış, onun DP dönemi sona ermiştir. Liberal bir dünya görüşüne sahip Fethi Bey'i, Menderes'in tek adamlığa giden tutumu ve demokrasinin olmazsa olmazlarından basın özgürlüğü kısıtlaması DP'den koparmıştır.

### **Hürriyet Partisi Dönemi (20.12.1955- 24.11.1958)**

DP'den kopan 19 milletvekili birlikte hareket etmiş ve bundan sonrası için kararları yeni bir siyasi parti kurmak olmuştur. Fethi Bey DP'den istifasından kısa bir süre sonra 11 Kasım 1955'te seçim bölgesi Burdur'a gelmiş, kurulacak olan yeni parti için hazırlıklara

---

<sup>36</sup> Selma Göktürk Çetinkaya, “Basına İspat Hakkı Tanınması Meselesi ve Muhalif Duruş”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, XXXV/1, 2020, s. 143-144.

<sup>37</sup> S. G. Çetinkaya, “Basına İspat Hakkı Tanınması Meselesi ve Muhalif Duruş” s. 147.

<sup>38</sup> “DP'deki hâdiselerin dün gece vardığı netice”, *Cumhuriyet*, 16 Ekim 1955, s. 1.

başlamıştır.<sup>39</sup> Yeni parti 20 Aralık 1955'te Hürriyet Partisi (HP) adı ile resmen kuruldu. Fethi Çelikbaş'ta 33 kurucu üye arasındaydı.<sup>40</sup> Partinin genel başkanı Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu oldu. HP'de genel başkanlık klasik anlayıştan farklı bir algıydı. Zira karizmatik liderlik anlayışı yoktu. Genel başkanın çok fazla ayrıcalıkları da yoktu. Partide ancak herkes kadar söz hakkı vardı.<sup>41</sup> Bu durum Türk demokrasisinde nadir karşılaşılabilecek bir liderlik anlayışıdır.

HP 1956 yılının ilk günlerinden itibaren il örgütlerini oluşturmaya başladı. 20 Kasım 1956'da Fethi Bey partinin Grup Başkanı seçildi.<sup>42</sup> Bundan sonra Fethi Bey, Meclis'te eski dava arkadaşı Menderes'i yoğun şekilde eleştirdi. Örneğin 25 Şubat 1957'de, *Basın Kanunu, Toplantı Kanunu* gibi antidemokratik olarak gördüğü kanunlar ve uygulamalar nedeniyle, Menderes'e 4'lü Takriri hatırlatmış ve şöyle demiştir: *Memleketimizde demokrat hareketlerinin başladığı vakit, 4'lü takrirden Anayasamızın tam manasıyla tabiki hususu, Birleşmiş Milletler anlaşmasıyla yüklendiğimiz vecibelerin bir icabı olduğu söylenmekte idi.*<sup>43</sup> Menderes hemen arkasından kendisine cevap vermiş ve Meclis kürsüsünde Fethi Bey'in bir takım sözleri için; "*Çapraşık ve sapık bir ruh halinin ifadesidir*"<sup>44</sup> deyince Meclis karışmış, Menderes kürsüden inerek HP grubunun üzerine yürümüştür.<sup>45</sup>

Aynı dönem Fethi Çelikbaş seçim bölgesi Burdur'da da birçok sıkıntı ile karşılaşmıştır. 1956'nın Eylül ayında Burdur Belediye

---

<sup>39</sup> "19'lar ayın on beşinde Ankara'da toplanıyor", Cumhuriyet, 12 Kasım 1955, s. 1,3.

<sup>40</sup> "Hürriyet Partisi dün 16'da resmen kuruldu", Cumhuriyet, 21 Aralık 1955, s. 1, 3.

<sup>41</sup> R. Baş, "İstisnai Bir Seçim Sonucu: Sözlü ve Yazılı Tarih Işığında 1957 Seçimlerinde Burdur", s. 20.

<sup>42</sup> Ekrem Alican, *Günlükler 1956-1966*, (Haz: Binnur Mörel Büyükertan), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2021, s. 19.

<sup>43</sup> TBMM TD, D. 10, C. 17, B. 46, 25.02.1957, s. 817.

<sup>44</sup> TBMM TD, D. 10, C. 17, B. 46, 25.02.1957, s. 818.

<sup>45</sup> Alican, *Günlükler 1956-1966*, s. 31-32.

Anadolu Mecmuası,  
2/IV, Temmuz 2023, s. 31-72.

Meclisi, HP'li Fahri Kayaalp'i Burdur Belediye Başkanı olarak seçmiş, fakat İçişleri Bakanlığı, HP'li Fahri Kayaalp'in Belediye Başkanlığını onaylamamıştı. İçişleri Bakanlığı Kayaalp'in yerine seçilemeyen DP'li Ömer Koyutürk'ü tayin etti. Yine 18 Mayıs 1957'de Fethi Çelikbaş'ın otomobili, Burdur'un Hacılar Köyü yakınlarında kimliği belirsiz kişiler tarafından taşlandı. Bir başka örnek 27 Mayıs 1957'de Çelikbaş Burdur'a geldiğinde, partilileri tarafından karşılanması emniyet tarafından, *Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Kanununa* aykırı olarak görüldü ve karşılayanlar hakkında işlem yapılarak mahkemeye sevk edildi.<sup>46</sup> Fethi Bey benzer birçok engel ve zorluğa rağmen mücadelesine devam etmiş, geri adım atmamıştır.

1957 yılı boyunca Fethi Bey ve arkadaşları Türkiye'nin tek parti ve tek kişi yönetimine sürüklendiğini, bunun bir rejim davası olduğunu ifade ederek, bütün partileri Menderes'e karşı iş birliğine davet etti. Bu iş birliği daveti diğer muhalefet partilerinden karşılık gördü. 4 Eylül 1957'de CHP, HP ve Cumhuriyetçi Millet Partisi (CMP) ortak bir bildiri yayımlayarak işbirliğini resmileştirdi. Fakat bundan bir hafta sonra DP, 11 Eylül'de bir yasa ile seçimlerde ortak liste yapılmasını yasakladı.<sup>47</sup> Yine aynı gün DP erken seçim kararı da aldı. Seçimler 46 gün sonra, 27 Ekim 1957'de yapılması karara bağlandı.<sup>48</sup> DP bu antidemokratik uygulamaları ile amacına ulaşmıştı. Zira muhalefet ne işbirliği yapabilmiş, ne de HP güçlenip, kendini halka anlatabilmişti. Sonuçta birçok engelle Fethi Çelikbaş'ı HP erken seçime girdi.

Fethi Çelikbaş bu seçimde yine memleketi Burdur'dan aday olmuştu.<sup>49</sup> 27 Ekim 1957 seçim sonuçlarına göre DP %48,6'lık oy oranı ile 424 milletvekili kazandı. CHP %41,4 oy oranına sahip olmasına

---

<sup>46</sup> R. Baş, "İstisnai Bir Seçim Sonucu: Sözlü ve Yazılı Tarih Işığında 1957 Seçimlerinde Burdur", s. 22-24.

<sup>47</sup> "İşbirliği Önleyici Tasarı Dün Kanunlaştı", *Ulus*, 12 Ekim 1957, s. 1.

<sup>48</sup> "Meclis Seçimi Yenileme Kararı Verdi", *Zafer*, 12 Ekim 1957, s. 1.

<sup>49</sup> "Burdur İl Seçim Kurulu Başkanlığından", *Burdurun Sesi*, 14 Ekim 1957, s. 3.

rağmen sadece 178 milletvekili çıkarabildi. CMP %6,5'lik oy oranı ile 4 milletvekili kazandı. HP içinse durum tam bir hayal kırıklığıydı. Sadece %3,5 oy almış ve 4 milletvekili çıkarabilmişti.<sup>50</sup> Tek bir ilde, elikbaş'ın seçim bölgesi Burdur'da, başarılı olmuş ve Burdur'daki dört milletvekilliğini de kazanmıştı. Böylece elikbaş ilginç bir şekilde yeniden seçilmişti.<sup>51</sup> Seçimlerden sonra HP'de oluşan karamsar atmosfer için, partinin önemli isimlerinden Ekrem Alican günlüğüne řu notu düşmüş: *“Bizim partide umumiyetle bezgin bir hava esmekte ise de bir kısım arkadaşlar maneviyatı takviyeye çalışıyorlar. Bu mevzuda en iyimser gözüköenler Emin Paksüt'le Fethi elikbaş.”*<sup>52</sup>

Seçim hezimetini sonrası Karaosmanoğlu HP genel başkanlığından ayrılmak istemiştir. Ekrem Alican'ın genel başkan olması istenmişse de o kabul etmemiş ve genel başkanlık için elikbaş'ı önermiştir. Fakat yapılan tartışmalar sonrasında Karaosmanoğlu'nun devam etmesi kararına varılmıştır. Bu arada DP'nin 15'ten az mebusu olan partilere grup teşkil etme hakkının tanınmaması gibi Meclis iç nizamnamesinde bir değişikliğe gitme çabasında olduğu duyulmuştur.<sup>53</sup> Meclis iç tüzüğünün değiştirilmesi ile bir partinin grup kurabilmek için en az 20 milletvekiline sahip olması gerekmiştir. Bu durum HP'nin grup kuramaması yani Meclis kürsüsüne kolay kolay çıkamaması demektir. Fethi elikbaş artık kürsüde Menderes'i eleştiremeyecektir.<sup>54</sup> Bunun üzerine elikbaş, HP'nin CHP'ye katılması fikrini ortaya atmıştır. Bu konu 1958'de HP'de gündem olmuş ve tartışılmıştır.<sup>55</sup>

HP 1958 yılı içerisinde güç kaybetmeye devam etmiş, güç kaybına çözüm için parti içinde çeşitli tartışmalar yaşanmış ve en son Fethi

---

<sup>50</sup> TÜİK, *Milletvekili Genel Seçimleri 1923-20211*, Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası, Ankara, 2012, s. 25.

<sup>51</sup> “Burdur'da Oyların Dağılışı, Milliyet, 31 Ekim 1957, s. 5.

<sup>52</sup> E. Alican, *Günlükler 1956-1966*, s. 55.

<sup>53</sup> E. Alican, *Günlükler 1956-1966*, s. 61.

<sup>54</sup> Bu durum için bkz. Y. Donat, “Fethi elikbaş...Canlı Tarih”.

<sup>55</sup> E. Alican, *Günlükler 1956-1966*, s. 61.

Anadolu Mecmuası,  
2/IV, Temmuz 2023, s. 31-72.

Bey'in önerdiği CHP ile birleşme kararına varılmıştır.<sup>56</sup> HP 24 Kasım 1958'de olağanüstü kongrede kendi kendini feshederek, CHP ile birleşme kararı aldı.<sup>57</sup> Böylece Fethi Bey siyasi hayatındaki üçüncü partisi CHP'ye geçmiş oldu.

Türk siyasi tarihinde HP birçok acıdan farklı özelliklere sahip ilginç bir parti olmuştur. Siyasi ömrü üç yıl gibi oldukça kısa sürmüş, iktidara gelememiştir. Fakat savunduğu fikirlerin birçoğunun üç yıl sonra 1961 Anayasasında yer almış olması dikkat çeken bir durumdur. Bunlara örnek verecek olursak; nispi seçim sistemi, iki meclisli sistem, anayasa mahkemesi, üniversite özerkliği, basın özgürlüğü, sendika kurabilme özgürlüğü ve sendikaların federasyon ve de konfederasyon kurabilmesi ilk akla gelenlerdir.<sup>58</sup> Yine Fethi Bey ve arkadaşlarını DP'den koparan ispat hakkı da 1961 Anayasasında yer alacaktır. Sonuç olarak Fethi Bey Türk siyasi hayatında bahsedildiği gibi birçok açıdan farklı bir parti olan, HP'nin kurulmasında etkin rol oynamış, partinin aktif ve önde gelen isimlerinden biri olmuştur. 1957 seçimlerinde HP sadece onun seçim bölgesi olan Burdur'da kazanarak, dört milletvekili çıkarabilmiştir.

### **CHP Dönemi (24.11.1958 – 30.04.1967)**

HP'nin CHP'ye katılmasından sonra CHP içerisinde liberalizm anlayışının da yeşermeye başladığı görülmüştür.<sup>59</sup> Bunun en bariz göstergesi HP'nin savunduğu birçok fikrin 12 Ocak 1959'daki CHP'nin

---

<sup>56</sup> Bunun için bkz. E. Alican, *Günlükler 1956-1966*.

<sup>57</sup> "Hürriyet Partisi dün kendi kendini feshetti" Cumhuriyet, 25 Kasım 1958, s. 1.

<sup>58</sup> R. Baş, "İstisnai Bir Seçim Sonucu: Sözlü ve Yazılı Tarih Işığında 1957 Seçimlerinde Burdur", s. 34.

<sup>59</sup> Ayşe Güneş Ayata, "Türkiye'nin Demokratikleşme Sürecinde Ortanın Solu Hareketi", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, L/3, 1995, s. 81.

14. Kurultayında, *İlk Hedefler Bildirisi* olarak ilan edilmiş olmasıdır. Bu bildiri de HP'nin savunduğu anayasa mahkemesi, ispat hakkı, nispi seçim sistemi, grev hakkı, sendika hakkı gibi fikirlerin neredeyse tamamı yer almıştır. Adeta yeni bir CHP doğmuştur.<sup>60</sup> Tabii bu yeni CHP'nin ortaya çıkmasında Çelikbaş ve HP'li arkadaşlarının katkısı büyüktür.

Çelikbaş CHP'ye ilk geldiğinde iç çatışmalar içinde bir parti ile karşılaşmış, 1959'dan itibaren O da bu iç çatışmalara taraf olmuş, bir anlamda mecbur kalmıştır. Genel merkeze karşı muhalif olan Turhan Feyzioğlu meclis grup yönetim kurulundan istifa etmiş, yerine Fethi Çelikbaş seçilmiştir.<sup>61</sup> Arkasından 31 Ekim 1959'da sürpriz bir şekilde CHP Grup Başkanı İnönü'nün yardımcılığı için yapılan seçimi, 1954'ten beri bu görevdeki Nüvit Yetkin kaybetmiştir. Seçilen iki başkan vekilinden biri Fethi Çelikbaş olmuştur.<sup>62</sup> Çelikbaş en az oyu alması beklenirken en fazla oyu almıştır. Artık İnönü'nün yanı başındadır. Akis dergisi bu sürprizli durum sonrası şunları yazmıştır: *“Artık bundan böyle Meclis Çalışmalarında azıcık Burdur aksanı ile konuşan, hemen daima lacivert çizgili elbiseler giyen gür sesi ile kendisini karşıdakilere mecbur eden ve usul meselelerinde Meclis başkanlarına göz açtırmayan bir grup başkan vekili kürsüde sık sık görünecekti.”*<sup>63</sup> Bir mücadele adamı olan Çelikbaş üçüncü partisi CHP'de hızla yükselmiştir.

Çelikbaş CHP'de en önemli kişilerden biri konumuna gelirken, 27 Mayıs 1960'ta askeri bir darbe gerçekleşmiş, bir anda ülke idaresi askeri bir idareye geçmiştir. Böylece Türkiye'nin demokrasi tarihinin DP dönemi sona ermiştir. Türkiye, birçok sosyal ve siyasal değişimin yaşanacağı yeni bir döneme girmiştir.

---

<sup>60</sup> Bu bildiri için bkz. Hikmet Bilâ, *CHP 1919–1999*, Doğan Kitap, İstanbul, 1999, s. 175.

<sup>61</sup> F. Bilâ, *CHP 1919–1999*, s. 174-175.

<sup>62</sup> “Başkan Vekilliği Seçimi Sürprizli Geçti”, *Milliyet*, 1 Kasım 1959, s. 1.

<sup>63</sup> A. Doğan, “Yurtta Olup Bitenler”, s. 13.

Anadolu Mecmuası,  
2/IV, Temmuz 2023, s. 31-72.

27 Mayıs 1960 sonrası Fethi Bey İstanbul Sanayi Odası Başkanlığına aday olmuş, aralarında Vehbi Koç'un da bulunduğu adaylar arasında en çok oyu alarak, 25 Ağustos 1960'da İstanbul Sanayi Odası Başkanı seçilmiştir.<sup>64</sup> Bu sırada ülkeyi yöneten Milli Birlik Komitesinin oluşturmaya çalıştığı Kurucu Meclisin iki kanadından biri olan Temsilciler Meclisine, Türkiye Odalar Birliği dört üye gönderecekti. Bu kişiler 28 Aralık'ta Ankara'da seçilmesi kararlaştırılmıştı. Bu dört kişiden birinin Fethi Çelikbaş olması kuvvetle muhtemeldi.<sup>65</sup> Neticede beklendiği gibi 28 Aralık 1960'da Fethi Bey, Türkiye Odalar Birliğinin dört temsilcisinden biri olarak seçilmiştir.<sup>66</sup> 6 Ocak 1961'de de Temsilciler Meclisinde ant içerek görevine başlamıştır.<sup>67</sup>

Bu yeni idari sistemde Milli Birlik Komitesi ve Temsilciler Meclisi birlikte Kurucu Meclisi oluşturmaktaydı. Kurucu Meclisin görevi Devlet Başkanı ve Başbakan konumundaki Cemal Gürsel'inde Kurucu Meclis açış nutkunda belirttiği gibi, yeni bir anayasa yapmak, seçim kanunu hazırlamak ve ülkeyi biran önce seçime götürmekti.<sup>68</sup> Neticede hazırlanan Anayasa, 9 Temmuz 1961'de halkoyuna sunulmuş, yaklaşık %62'lik evet oyu ile kabul edilmişti.<sup>69</sup> Yeni Anayasa yürürlüğe girdikten sonra Kurucu Meclis 21 Temmuz 1961'deki oturumunda, 15 Ekim 1961'de genel seçimlerin yapılması kararı aldı. Bir darbe ile iktidarı ele geçirenler, şimdi iktidarı seçimle millî iradenin iktidarına vermek istemişti. Bu ilginç bir durumdur. Zira normalde darbe ile iktidara gelenler iktidarı bırakmak istemezler. Gerçekten de bu durum

---

<sup>64</sup>“Fethi Çelikbaş Sanayi Odası Başkanı Oldu”, Milliyet, 26 Ağustos 1960, s. 1.

<sup>65</sup> “Çelikbaş Odalar Birliğinin Adayı”, Milliyet, 20 Aralık 1960, s. 3.

<sup>66</sup> “Temsilciler Meclisine Seçilen Yeni Üyeler”, Milliyet, 29 Aralık 1960, s. 1.

<sup>67</sup> *T.C. Temsilciler Meclisi TD*, C.1, B.1, 06.01.1961, s. 3.

<sup>68</sup> *T.C. Kurucu Meclis TD*, C. 1, B. 1, 06.01.1961, s. 3.

<sup>69</sup> “Türk Milleti Asaletini Gösterdi”, Hürriyet, 12 Temmuz 1961, s. 1.



Kurucular Meclis’inde Emin Soysal’ın da belirttiği gibi dünya tarihinde eşi benzeri zor bulunacak bir durumdur.<sup>70</sup>

Bu arada 17 Eylül 1961’de Adnan Menderes asılarak idam edildi. Çelikbaş yıllar sonra 24 Mayıs 1970’de bunun için şöyle demiştir: “Eğer benim dediklerimi dinlese idi Adnan Menderes yirmi beş sene daha Türkiye’nin Başbakanı idi. Dinlemediği için ipe gitti işte.”<sup>71</sup>

Menderes’in idamından bir ay kadar sonra genel seçimler yapıldı. 15 Ekim 1961’de yapılan seçim sonucunda, CHP’den aday olan Fethi Çelikbaş dördüncü kez Burdur milletvekili seçildi. Seçimlerde Türkiye genelinde CHP %36,7 oranında oy alırken, yeni kurulan Adalet Partisi (AP) %34,7 oranında oy aldı.<sup>72</sup> Bu durumda hiçbir parti iktidar için gerekli çoğunluğu elde edemedi.<sup>73</sup> 10 Kasım 1961’de Türkiye tarihinin ilk koalisyon hükümetini kurma görevi İnönü’ye verildi. Bu zor bir görevdi. Zira ne CHP ne de AP koalisyon hükümeti kurmak istememişti. Fakat siyasi bir kriz çıkarıp, askeri müdahaleyi tahrik etmekte istememişlerdi. Bu nedenle CHP ve AP anlaştı. Çetin bir pazarlık sonucunda bakanlıklar her iki partiye 11’er düşecek şekilde bölüştürüldü.<sup>74</sup> Türk demokrasisinin bu ilk koalisyon hükümetinde Çelikbaş Sanayi Bakanı olarak yerini aldı. Çelikbaş 20 Kasım 1961’den Birinci Koalisyon Hükümetinin sona erdiği 25 Haziran 1962’e kadar bu görevi yürüttü. Arkasından İnönü başkanlığında oluşturulan İkinci Koalisyon Hükümetinde kabinede yine Sanayi Bakanlığı ona emanet edildi. Bu koalisyon hükümetinin sona erdiği 25 Aralık 1963’e kadar Sanayi Bakanı idi.<sup>75</sup> Sanayi Bakanlığı görevinde Çelikbaş, özel

---

<sup>70</sup> T.C. Kurucu Meclis TD, C. 2, B. 22, 21.07.1961, s. 286-287.

<sup>71</sup> Ümit Deniz, “Güven Partisi Geleneksel Yemeğini Verdi”, Milliyet, 25 Mayıs 1970, s. 5.

<sup>72</sup> Erik Jan Zürcher, *Modernleşen Türkiye’nin Tarihi*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2012, s. 358.

<sup>73</sup> “Kabineyi İki Parti Kuracak”, Hürriyet, 17 Ekim 1961, s. 1.

<sup>74</sup> F. Ahmad, *Demokrasi Sürecinde Türkiye*, s. 215-216.

<sup>75</sup> T.C. Başbakanlık O ve M Daire Başkanlığı, *Türkiye Cumhuriyeti Hükümetleri 1960-1978*, C. II, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1978, s. 16,32.

sektörün yatırımlarının desteklenmesi, teşvik edilmesi gerekliliğini yine savunmaya devam etmiştir.<sup>76</sup>

CHP’li Fethi Bey Sanayi Bakanı görevindeyken, CHP’li Muammer Aksoy tarafından ağır şekilde eleştirilmiştir. Hatta Aksoy 1963’te bu eleştirilerini ayrıntılı şekilde anlattığı; *Sanayi Bakanı Çelikbaş’ın, Rejime, Hukuka ve Memleket Menfaatlerine Aykırı Tutumu* adında 307 sayfalık bir de kitap yayımlamıştır.<sup>77</sup> Aksoy, Çelikbaş için şunları söylemiştir: “*Demokrasiye sırt çeviren, demokratik prensipleri, ikbale ulaşmak için bir olta gibi kullanan şahıs, bugün –sırf bakanlık için olsa da- CHP’nin saflarında misafir bulunmaktadır. Onu toplum için zararsız hale getirmek, yani Sanayi Bakanlığı gibi memleket bakımından hayati önemdeki bir cihazı ondan kurtarmak, ön safta CHP’lilere düşen bir görevdir; hem de kaçınılmaz ve ihmali asla af götürmez bir görev.*”<sup>78</sup> Muammer Aksoy, Çelikbaş’ın DP’de iken Türkiye’yi korkunç zararlara uğratmış bir ekibin üyesi olduğunu ve o ekibin tüm üyeleri siyasetten tasfiye edilmesine rağmen, onun hala siyasetin içinde, hatta en ön saflarında olmasını anlaşılabilir bir durum olarak değerlendirmiştir.<sup>79</sup>

Aslında Muammer Aksoy’un Çelikbaş’a karşı bu kadar cephe almasının en büyük nedeni, 7 Mart 1954 tarihli *Petrol Kanunudur*. Bu kanun Türkiye’deki Petrol arama faaliyetlerinin yerli ve yabancı özel girişimciler tarafından yapılmasını öngörmüştür. 1960’ların ortalarından itibaren ülke çıkarlarına aykırı olduğu gerekçesi ile tartışılmış ve siyasetin en önemli gündem maddesi haline gelmiştir. İşte bu kanunu hem çıkış sürecinde hem de sonrasında Çelikbaş

---

<sup>76</sup> BCA, 030.01.00.00/93.582.06, 30.01.1962.

<sup>77</sup> Muammer Aksoy, *Sanayi Bakanı Çelikbaş’ın, Rejime, Hukuka ve Memleket Menfaatlerine Aykırı Tutumu*, Sevinç Matbaası, Ankara, 1963.

<sup>78</sup> M. Aksoy, *Sanayi Bakanı Çelikbaş’ın, Rejime, Hukuka ve Memleket Menfaatlerine Aykırı Tutumu*, s. XIV.

<sup>79</sup> M. Aksoy, *Sanayi Bakanı Çelikbaş’ın, Rejime, Hukuka ve Memleket Menfaatlerine Aykırı Tutumu*, s. XIV.

savunmuştur. 1961-1965 arası koalisyon hükümetlerine CHP öncülük etmesine rağmen, ülkenin petrol politikası değişmemiştir. Bunda CHP'li Çelikbaş'ın 1961 seçimleri sonrası Sanayi Bakanı olmasının rolü büyüktür.<sup>80</sup> Oysa 1954'te *Petrol Kanunu* çıktıktan sonra İnönü; "*Petrol kanunu bir kapitülasyon kanunudur.*"<sup>81</sup> demiş ve tüm seçim mitinglerinde yabancı sermayeyi teşvik ile ilgili kanunları ağır şekilde eleştirmiştir. Örneğin şöyle demiştir: "*Bunlar bizde eskiden de vardı. Zorla çıkardık memleketten... Girdikten sonra çıkarılması baş belasıdır. 300 senede zorla çıkardık.*"<sup>82</sup> DP döneminde İnönü yabancı sermaye düşmanı iken, karşısında yabancı sermayenin ateşli savunucusu Çelikbaş vardı. 24 Kasım 1958'den sonra CHP'ye geçen ve İnönü'nün parti içindeki en yakınlarından olan Çelikbaş ile bu konularda nasıl anlaşmışlardı? Bakıldığında CHP'nin kapitülasyon olarak nitelendirdiği *Petrol Kanunu* ve *Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunundan*, CHP'nin 1961 seçim bildirgesinde sözü bile edilmemiştir.<sup>83</sup>

Fethi Bey'e, muhtemelen parti içinde ona olan eleştirilenlerin etkisiyle, 30 Aralık 1963'te kurulan İsmet İnönü Başkanlığındaki Üçüncü Koalisyon Hükümetinde yer verilmemiştir.<sup>84</sup> 16-18 Ekim 1964 tarihlerinde gerçekleştirilen CHP'nin 17. Kurultayında Çelikbaş yine parti meclisi listesine seçilmiştir. Üçüncü İnönü Hükümeti 13 Şubat 1965'te bütçeye 225 olumsuz oy verilmesi sonucu İnönü'nün istifası ile son bulmuştur. CHP artık iktidar değildir.<sup>85</sup>

10 Ekim 1965 seçimlerinde Fethi Bey yine seçim bölgesi Burdur'dan beşinci kez vekil seçilebilmek için CHP adayı olarak yerini

---

<sup>80</sup> Doğan Duman-Asil Kaya, "1960'lar Türkiye'sinde Petrol Politikasına İlişkin Tartışmalar", *History Studies*, Cilt XIV, Sayı1, 2022, s. 49,55.

<sup>81</sup> F. Bilâ, *CHP 1919-1999*, s. 155.

<sup>82</sup> F. Bilâ, *CHP 1919-1999*, s. 155.

<sup>83</sup> F. Bilâ, *CHP 1919-1999*, s. 192.

<sup>84</sup> T.C. Başbakanlık O ve M Daire Başkanlığı, *Türkiye Cumhuriyeti Hükümetleri 1960-1978*, s. 55-56.

<sup>85</sup> F. Bilâ, *CHP 1919-1999*, s. 210.

Anadolu Mecmuası,  
2/IV, Temmuz 2023, s. 31-72.

almıştır. Bu seçimde Süleyman Demirel başkanlığındaki AP büyük bir zafer kazanmış, %53,9'luk oy oranı ile tek başına iktidar olmuştur.<sup>86</sup> Burdur'da, AP üç vekilin ikisini kazanmıştır. Üçüncü vekil ise CHP'den, Fethi Çelikbaş olmuştur.<sup>87</sup> Böylece arka arkaya beşinci kez milletvekili seçilmiştir. O artık seçimlerin demirbaşı Fethi Çelikbaş'tır.

### CHP'de Ortanın Solu Meselesi

27 Mayıs sonrası anayasa tartışmasının yapıldığı ortamda, Türkiye'de sosyal ve siyasal hayatın sınırları da genişlemiştir. DP'yi yeniden canlandırmak isteyenlerden tutun da sosyalist bir düzen isteyenlere kadar birçok parti kurulmuştur. Hikmet Bilâ'ya göre; "*Altın alta çalışan dinciler de, grev hakkı isteyen işçiler de ihtilal sonrası Türkiye'sinin yeni aktörleridir.*"<sup>88</sup> Bu ortamın da bir sonucu olarak 1965 yılı başlarında CHP'de de bir takım gelişmeler su yüzüne çıkmıştır.<sup>89</sup> Bu gelişmeler İnönü ve partinin lider kadrosunun, parti ideolojisini *ortanın solu* olarak açıklaması ve parti içinde bu ideolojiye karşı oluşan muhalefettir.<sup>90</sup>

CHP ortanın solu fikriyle hızlı bir dönüşüm içine girmiştir. Partinin ilkeleri de, üyeleri de, bakış açıları da değişmeye başlamıştır. Örneğin *Petrol Kanunu*, vatana ihanet olarak değerlendirilmeye başlanmıştır. Oysa bu kanunun en güçlü savunucusu Çelikbaş CHP'dedir. 14 Ekim 1965'te İlhan Selçuk bu durum için şöyle demiştir: "*Halk Parti'sinde tehlikeli olan çelişme, Fethi Çelikbaş'ın petrol politikasıyla, Bülent*

---

<sup>86</sup> TÜİK, *Milletvekili Genel Seçimleri 1923-2021*, s. 26.

<sup>87</sup> TÜİK, *Milletvekili Genel Seçimleri 1923-2021*, s. 13.

<sup>88</sup> F. Bilâ, *CHP 1919-1999*, s. 187.

<sup>89</sup> F. Bilâ, *CHP 1919-1999*, s. 207-211.

<sup>90</sup> A.G. Ayata, "Türkiye'nin Demokratikleşme Sürecinde Ortanın Solu Hareketi", s. 82.

Anadolu Mecmuası,  
2/IV, Temmuz 2023, s. 31-72.

*Ecevit'in politikası arasındaki çelişmedir.*<sup>91</sup> CHP'nin ortanın solu ideolojisiyle ortaya koyduğu yeni politikalar, Çelikbaş'ın ilkeleri ile neredeyse taban tabana zıttı.

29 Kasım 1965'te CHP'de dört parti meclisi üyesi yayımlanan parti meclis bildirisinde *ortanın solu* ifadesine karşı çıkıp, kabul etmemiş, bildiriye muhalefet şerhi koymuştur. Bu dört kişi; Şevket Raşit Hatiboğlu, Sedat Çumralı, Sırrı Atalay ve Fethi Çelikbaş'tır. Böylece ortanın solu fikrine karşı ilk fikri muhalefet başlamıştır.<sup>92</sup> Fethi Çelikbaş, CHP'deki ortanın solu anlayışından rahatsızlık duymuş ve bu fikrin aleyhinde konuşmaya başlamıştır.<sup>93</sup> 1966 yılının ilk yarısı sonrası ortanın solu fikrine karşı olanlar iyice belirginleşmiştir. Bu kişilere göre reformcu olmak yeterlidir. Ecevit'in savunduğu devletçilik aşırıdır. 9-12 Ağustos 1966'da toplanan CHP parti meclisinin bildirisinde, ortanın solu kavramı kullanılınca, bu durumu kabul etmeyen 18 parti meclisi üyesi bildirinin aleyhinde oy kullanmıştır. Tahmin edilebileceği gibi biri Fethi Çelikbaş'tır.<sup>94</sup>

Fethi Çelikbaş 24 Ocak 1967'de CHP Grubunda şöyle demiştir: *“Benim kitabım var, doktora ve doçentlik tezim var. Param olmadığı için bastıramadım. 15 yıl mektepte okudum, aşırı ihtilâlcı sosyalistler, memlekette gayri memnunlar yaratmak isteyerek anarşi çıkarmak ve CHP'yi yıkmak istiyorlar. Bizi partiden kovdurmak istiyorlar. Sosyalist gazeteler var. Bunların maskesini indirmek lazımdır.”*<sup>95</sup> Aynı günlerde gündemde olan Genelkurmay Başkanı Tural'ın solun faaliyetlerine karşı mücadeleyle ilgili emirnamesini CHP Grubunda doğru bulduğunu söyleyerek destek vermiştir.<sup>96</sup> Oysa başta Genel Başkan İnönü olmak

---

<sup>91</sup> Bilâ, *CHP 1919–1999*, s. 213-220.

<sup>92</sup> Bilâ, *CHP 1919–1999*, s. 218.

<sup>93</sup> Hikmet Çetinkaya, “Hikmet Bila'nın Kitabı”, Cumhuriyet, 13 Kasım 1999, s. 5.

<sup>94</sup> Bilâ, *CHP 1919–1999*, s. 221-222.

<sup>95</sup> “CHP'de durum karıştı”, Milliyet, 25 Ocak 1967, s. 7.

<sup>96</sup> “CHP Grubunda”, Milliyet, 25 Ocak 1967, s. 7.

Anadolu Mecmuası,  
2/IV, Temmuz 2023, s. 31-72.

üzere CHP'nin büyük çoğunluğu Tural'ın emrini, ordunun sivil hayata karışması olarak görmüş ve tasvip etmemişlerdi.<sup>97</sup> Bahsedilen emir, Kasım 1966'da General Tural'ın solu kastederek yıkıcı faaliyetlere karşı mücadele edilmesi ile ilgili silahlı kuvvetlere yayımladığı emir, 23 Ocak 1967'de ortaya çıkmıştır.<sup>98</sup> Çelikbaş 27 Mayıs sonrasında olduğu gibi yine silahlı kuvvetlerin yanında yer almıştır.

Sonuç olarak CHP'nin ortanın solu politikasından rahatsızlık duyan Fethi Bey ile bazı milletvekilleri ve cumhuriyet senatörleri bunu parti içinde açıkça dile getirip, mücadele etmiştir. Ancak 1967 Nisan ayı itibarı ile aldıkları netice, parti ile ipleri koparmak olmuştur. 29 Nisan 1967'de Fethi Çelikbaş kendisinin CHP'den istifa edeceğini ve yakında yeni bir parti kuracaklarını basına açıklamıştır.<sup>99</sup> 30 Nisan 1967'de aralarında Çelikbaş'ın da bulunduğu 33 milletvekili ve 15 senatör istifa etti.<sup>100</sup> Sonuç olarak CHP içinde baskın ideoloji ortanın solu olunca, liberal bir dünya görüşüne sahip Fethi Çelikbaş için CHP dönemi sona ermiş oldu.

### **Güven Partisi Dönemi (12.05.1967- 29.01.1971)**

30 Nisan 1967'de CHP'nin ideolojik olarak sola kaymasından rahatsız olan 48 senatör ve milletvekilinin istifası, CHP tarihinin en büyük kopuşlarından biridir. Bu kişilerin büyük çoğunluğu, 12 Mayıs 1967'de Güven Partisi (GP) adıyla yeni bir parti kurdu. Turhan Feyzioğlu'nun genel başkanlığa seçildiği partide, Çelikbaş'ta genel yönetim kurulundadır.<sup>101</sup> Böylece CHP'deki ortanın solu tartışmaları, yeni bir

---

<sup>97</sup> "CHP Tural'ın Emrini Tasvip Etmedi", Milliyet, 9 Şubat 1967, s. 1.

<sup>98</sup> F. Ahmad, *Demokrasi Sürecinde Türkiye*, s. 204.

<sup>99</sup> "Çelikbaş: Yakında yeni bir parti kuracağız, dedi", Milliyet, 30 Nisan 1967, s. 1,7.

<sup>100</sup> "Yeni Parti Kuruluyor", Milliyet, 1 Mayıs 1967, s. 1.

<sup>101</sup> "Güven Partisi dün kuruldu", Milliyet, 13 Mayıs 1967, s. 7.

Anadolu Mecmuası,  
2/IV, Temmuz 2023, s. 31-72.

parti oluşumuna sebep olmuş, Fethi Bey’de bu oluşumun içerisinde yer almıştır. 3 Mart 1968’de GP Birinci Büyük Kongresini yapmış, Fethi Bey partinin 20 kişilik genel yönetim kuruluna seçilmiştir.<sup>102</sup> Buradaki görev dağılımında kendisine, örgütü kurma ve geliştirme görevi verilmiştir.<sup>103</sup>

1961 Anayasasının sağladığı özgür ortamda yükselen ideolojik fikirler ve bunların üniversitelere yansması sonrası meydana gelen 68 Öğrenci Olayları, GP’de Çelikbaş’ın hep gündeminde olmuştur. Hatta 16 Nisan 1969’da Millet Meclisinde devlet güçlerinin öğrenci olayları için harekete geçmesini dahi istemiştir.<sup>104</sup> 68 Öğrenci Olayları, 12 Mart 1971 Askeri Muhtırasına giden süreçte önemli bir yere sahiptir.

12 Ekim 1969 milletvekili seçimlerinde Çelikbaş’ın GP’den Burdur adayı olacağı 20 Ağustos’ta açıklanmıştır.<sup>105</sup> Çelikbaş, Türkiye de sokak kabadayıları ve anarşi yüzünden ağır bir güven ve huzursuzluk ortamı olduğu, hayat pahalılığı, eş dost kayırma gayretleri üzerine bir seçim propagandası yapsa da,<sup>106</sup> seçim onun adına bir hezimet olmuştur. Burdur’da 96.888 seçmenin ancak 55.686’sı sandığa gitmiştir. Yaklaşık %57 gibi son derece düşük bir oy kullanma oranı ortaya çıkmıştır. Çelikbaş aldığı 7.091 oyla milletvekili seçilememiştir.<sup>107</sup> Çelikbaş’ın partisinde de durum benzerdir. GP sadece 15 milletvekili çıkarabilmiştir. AP 450 milletvekilininin 256’sını kazanarak iktidarını devam ettirmiştir. CHP ise 143 milletvekili ile ana muhalefet görevinde kalmıştır.<sup>108</sup>

---

<sup>102</sup> “Güven Partisi Yönetim Kurulu Seçildi”, Milliyet, 4 Mart 1968, s. 1.

<sup>103</sup> Gürcan Bozkır, “Türk Siyasal Hayatında Cumhuriyetçi Güven Partisi”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, VI/15, 2007, s. 283.

<sup>104</sup> *Millet Meclisi Tutanak Dergisi (MM TD)*, D. 2, C. 35, B. 81, 16.04.1969, s. 679-686.

<sup>105</sup> “Feyzioğu: Adam Kötüleme Yok”, Milliyet, 21 Ağustos 1969, s. 4.

<sup>106</sup> “Fethi Çelikbaş (GP): Huzursuzluk Var”, Milliyet, 2 Ekim 1969, s. 4.

<sup>107</sup> TÜİK, *Milletvekili Genel Seçimleri 1923-20211*, s. 40.

<sup>108</sup> TÜİK, *Milletvekili Genel Seçimleri 1923-20211*, s. 14.

1969 seçimleri sonrası 23 Ekim’de Hasan Pulur Çelikbaş için: *Halkevlerinin Ahı 18 Yıl Sonra Tuttu* başlıklı bir makale yazmıştır. Pulur, 8 Ağustos 1951’de Halkevlerinin kapatılması kanununu Çelikbaş’ın Meclis’te savunduğunu söylemiş ve şöyle demiştir: “*Halkevlerini kapatan kanunun savunucusu Çelikbaş sırtındaki bu günaha rağmen İsmet Paşa’nın izniyle CHP’ye giriyor, grup sözcüsü oluyor, bakan oluyor ve sonunda Güven Partisine atladıktan sonra 12 Ekim 1969 seçimleriyle sahne-i siyasetten silinip gidiyordu. Takdir-i ilâhi buydu işte! Halkevlerinin âhı, 18 yıl sonra bile olsa tutmuştu, Çelikbaş’ı.*”<sup>109</sup> Pulur 27 Şubat 1970’de yine; “*1969 seçimleri Burdur’un demirbaşını silip götürdü.*” ifadesini kullanacaktı.<sup>110</sup> 1969 seçimleri siyasetin demirbaşı Fethi Çelikbaş için bir yıkım olsa da hasımları onun siyasetten silinip gittiğini söylemek için erken davranmıştı.

### **Milli Güven Partisi (29.01.1971- 04.03.1973)**

1969 seçimleri sonrası Fethi Bey, GP’de siyasete devam etmiş, partinin İstanbul İl Başkanlığı görevini yürütmüştür. GP’nin 27-28 Ekim 1970’deki II. Büyük Kongresinde yine genel yönetim kuruluna seçilmiştir. Bu kongre de daha sonra Türkiye’nin siyasi hayatında yerini alacak olan *Milliyetçi Cephe* kavramı ortaya çıkmıştır.<sup>111</sup> Bunun nedeni bu kongrede üç partinin; GP, Yeni Türkiye Partisi (YTP) ve Millet Partisi’nin (MP) tek bir partide birleşme çabalarıdır.<sup>112</sup> Bu çabaların sonuç vermesi için, GP 17 Ocak 1971’de I. Olağanüstü Büyük Kongresini yapmış ve MP’den birçok katılım gerçekleşmiştir. YTP’den

---

<sup>109</sup> Hasan Pulur, “Halkevlerinin Ahı 18 Yıl Sonra Tuttu”, *Milliyet*, 23 Ekim 1969, s. 7.

<sup>110</sup> Hasan Pulur, “İlk Koalisyon”, *Milliyet*, 27 Şubat 1970, s. 7.

<sup>111</sup> G. Bozkır, “Türk Siyasal Hayatında Cumhuriyetçi Güven Partisi”, s. 283-284.

<sup>112</sup> “GP Yönetim Kurulu”, *Milliyet*, 30 Ekim 1970, s. 9.



ise herhangi bir katılım gerçekleşmemiştir. Bunun nedeni YTP Genel Başkanı Tahsin Banguoğlu'nun tüm partinin birleşmesini istemiş fakat birçok delege birleşmeye karşı çıkınca kongrede birleşme gerçekleşmemiştir. Bu durum karşısında Banguoğlu genel başkanlıktan istifa etmiştir. Onunla birlikte hareket eden bir kısım partilinin *Milliyetçi Cephe* oluşumuna katılmak istemesi üzerine, 29 Ocak 1971'de GP adını Milli Güven Partisi (MGP) olarak değiştirmiştir.<sup>113</sup> Fethi Bey'in GYK üyeliği devam etmiştir. Bu birleşmeden ve isim değişikliğinden kısa bir süre sonra Türk demokrasisi *12 Mart Muhtırası* ile yeni bir döneme girmiştir.

12 Mart 1971'de, daha sonra tarihe 12 Mart Muhtırası olarak geçecek olan anarşi, kardeş kavgası ve huzursuzlukların önlenmesi amacı ile Türk Silahlı Kuvvetleri hükümete bir ultiatom verdi.<sup>114</sup> Radyodan okunan muhtıra tüm tartışmalara rağmen Millet Meclisinde de okundu.<sup>115</sup> Fakat ordu yönetimi almak istemedi. 12 Mart 1971 sonrasında zor sürecinde MGP yapıcı bir politika izlemiş ve oluşan tüm koalisyon hükümetlerine katılmış ve görev almıştır. Bu kritik süreçte 3 Temmuz 1972'de Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'ın kontenjanından Cumhuriyet Senatosuna atanan beş üyeden birinin MGP Genel İdare Kurulu üyesi Prof. Dr. Fethi Çelikbaş'ın olduğu basından duyuruldu.<sup>116</sup> 4 Temmuz 1972'de Cumhurbaşkanı'nın tezkeresi Cumhuriyet Senatosunda okundu.<sup>117</sup> 13 Temmuz 1972'de de ant içerek Fethi Bey'in senatörlük dönemi başladı.<sup>118</sup> Fethi Bey kontenjan senatörü görevine,

---

<sup>113</sup> G. Bozkır, "Türk Siyasal Hayatında Cumhuriyetçi Güven Partisi", s. 285.

<sup>114</sup> "Komutanlar Ültimatom Verdi", *Son Havadis*, 13 Mart 1971, s. 1.

<sup>115</sup> *MM TD*, D. 3, C. 12, B. 70, 12 Mart 1971, s. 235-237.

<sup>116</sup> "Sunay, Beş Kontenjan Senatörünü Açıkladı", *Milliyet*, 4 Temmuz 1972, s. 1.

<sup>117</sup> *Cumhuriyet Senatosu (CS) Tutanak Dergisi (TD)*, Toplantı Yılı (TY). 11, C. 5, B. 72, 04.07.1972, s. 62.

<sup>118</sup> *CS TD*, TY. 11, C. 5, B. 76, 13.07.1972, s. 202.

Anadolu Mecmuası,  
2/IV, Temmuz 2023, s. 31-72.

görev süresinin sona erdiği tarih olan 4 Temmuz 1978'e kadar devam edecektir.<sup>119</sup>

### **Cumhuriyetçi Güven Partisi (04.03.1973- 16.10.1981)**

3 Mart 1973'teki MGP olağanüstü kongresinde, MGP, Cumhuriyetçi Parti ve Bağımsız Halkçılar grubu birleşmiştir. MGP Genel Başkanı Turhan Feyzioğlu; *“yeni bir parti kurulması asla söz konusu değildir”*, demiş ve birleşme için güç birliğine gidildiğini belirtmiştir. Partinin sembolü, programı değişmemiştir. Fakat birleşmeler sonrası partinin adı Cumhuriyetçi Güven Partisi (CGP) olarak değiştirilmiştir. Feyzioğlu şöyle demiştir: *“Gerçekleştirmek istediğimiz güç birliği, Atatürk'ün yolunu terk edip, Türkiye'yi komünizmin veya faşizmin karanlığına sürüklemek isteyenlere karşı kurulacak bir güç birliğidir.(...) Bu güç birliği yapancı ideoloji hayranları karşısında milli şuur ve ülkülere inançla bağlı milliyetçilerin güç birliğidir.”*<sup>120</sup> CGP böylece AP ve CHP'den sonra üçüncü büyük parti konumuna gelmiştir. Kongre başkanı Kemal Satır da, Silahlı Kuvvetlerin 12 Mart Muhtırası sonrasındaki iyi niyetli çabalarına yardımcı olunması gerektiğine inandıklarını ifade etmiştir.<sup>121</sup> Bu bir anlamda CGP'nin oluşum sebebinin ifadesidir. Bundan sonra ki süreçte de partinin ve mensuplarının Türk Silahlı Kuvvetleri ile arası her daim iyi olmuştur.

Fethi Çelikbaş CGP'nin parti divanına seçildi. CGP parti divanı 7 Mart 1973 tarihinde yaptığı toplantıda Çelikbaş'ı CGP'nin Genel Yönetim Kuruluna seçti.<sup>122</sup> Kontenjan senatörü iken 15 Nisan 1973'te kendisi gibi kontenjan senatörü olan Naim Talû'nun kurduğu hükümette Gümrük ve Tekel Bakanı oldu. Böylece yıllar sonra tekrar

<sup>119</sup> “Boşalan”, Milliyet, 2 Temmuz 1978, s. 14.

<sup>120</sup> “Üçüncü Büyük Parti Doğdu”, Milliyet, 4 Mart 1973, s. 1.

<sup>121</sup> “Üçüncü Büyük Parti Doğdu”, Milliyet, 4 Mart 1973, s. 9.

<sup>122</sup> G. Bozkır, “Türk Siyasal Hayatında Cumhuriyetçi Güven Partisi”, s. 288.

Anadolu Mecmuası,  
2/IV, Temmuz 2023, s. 31-72.

bakanlık koltuğuna oturdu.<sup>123</sup> Bakanlık görevine Hükümetin sona erdiği tarih olan 26 Ocak 1974'e kadar devam etti.<sup>124</sup> Siyasetin demirbaşı Fethi Çelikbaş, hasımlarına siyasi hayatının henüz bitmediğini, altı yıl cumhuriyet senatörlüğü yaparak ve bakan koltuğuna altıncı defa oturarak gösterdi.

Fethi Bey 4 Temmuz 1978'e kadar altı yıl boyunca Cumhuriyet Senatosunda da aktif bir şekilde çalışmıştır. Senatörlük görevi sonrası, Partisi CGP de siyasete devam etmiş, CGP'nin Parti Divan Başkanlığı görevini yürütmüştür.<sup>125</sup> 12 Mart 1971 Muhtırası ve 12 Eylül 1980 Askeri Darbesi arası Fethi Bey'in siyasi faaliyetlerine bakıldığında, 27 Mayıs 1960 ve sonrasında olduğu gibi Türk Silahlı Kuvvetleri ile arasının iyi olduğu görülmüştür. Fethi Bey'in kuruluşunda ve geçirdiği tüm değişimlerin içerisinde yer aldığı partisi CGP, 12 Eylül 1980 Askeri Darbesi'nde diğer partiler sessiz kalırken, CGP sessiz kalmamış, darbeyi desteklemiştir. CGP darbeye olumlu yaklaşınca, Türk Silahlı Kuvvetleri de bu parti ve mensupları için olumlu bir tutum sergilemiştir.<sup>126</sup>

### **Anavatan Partisi Dönemi (20.05.1983- 20.10.1991)**

12 Eylül 1980 Askeri Darbesi ile yönetime gelen Milli Güvenlik Kurulu, Bülend Ulusu başkanlığında bir hükümet kurmuştu. Bundan sonra Türk siyasetinin gelecek on yılına damgasını vuracak olan Turgut Özal, bu hükümette başbakan yardımcısı ve devlet bakanı olarak görev

---

<sup>123</sup> T.C. Başbakanlık O ve M Daire Başkanlığı, *Türkiye Cumhuriyeti Hükümetleri 1960-1978*, s. 269.

<sup>124</sup> F. Ahmad, *Demokrasi Sürecinde Türkiye*, s. 309.

<sup>125</sup> "İpekçiyi bugün toprağa veriyoruz", *Milliyet*, 4 Şubat 1979, s. 8.

<sup>126</sup> G. Bozkır, "Türk Siyasal Hayatında Cumhuriyetçi Güven Partisi", s. 306.

almıştı.<sup>127</sup> 16 Ekim 1981’de *Siyasi Partilerin Feshine Dair Kanun* ile siyasi partiler kapatıldı.<sup>128</sup> Yönetime el koyan asker yeni bir Anayasa yaptırdı. 9 Kasım 1982’de halkoylamasına sunulan yeni Anayasa %91,3 gibi oldukça yüksek bir oyla kabul edildi. Anayasanın kabul edilmesiyle Kenan Evren’de Cumhurbaşkanı seçildi. 24 Nisan 1983’te MGK tarafından siyasal partilerin faaliyetleri serbest bırakıldı ve 6 Kasım 1983’te genel seçimlerin yapılması kararlaştırıldı. Bu seçimlere gerekli şartları sağlayabilen; Milliyetçi Demokrasi Partisi (MDP), Anavatan Partisi (ANAP), Halk Partisi (HP) katılabilecekti.<sup>129</sup> Türk demokrasi tarihinde önceki askeri darbelerde olduğu gibi darbe yapanlar, yine kontrollü bir şekilde yönetimi sivillere bırakıyordu.

Siyasetin demirbaşı 71 yaşındaki Çelikbaş, 12 Eylül sonrası yeniden siyasi ortamın oluşması ile bir kez daha sahne alacaktı. Seçime girecek üç partiden biri olan ANAP’ın savunduğu liberal görüşleri, zaten Fethi Bey 1940’lardan beri savunuyordu. O nedenle Fethi Bey yeni partisini seçmekte zorlanmamıştı. Fethi Bey ANAP’tan aday oluşunu şu şekilde açıklamıştır: “1983 yılında Turgut Özal ANAP’ı kurarken, ona Burdur CHP’ye mütemayildir, eğer orayı kazanmak istersen Prof. Dr. Fethi Çelikbaş’ı listeye koy demişler. Özal aradı, görüşerek kabul ettim.”<sup>130</sup>

6 Kasım 1983 genel seçimlerinde, 3 Eylül 1983’te Fethi Çelikbaş’ın ANAP’ın Burdur birinci sıra adayı olacağı basında yer almış,<sup>131</sup> 9 Eylül’de de adaylık kesinleşmiştir.<sup>132</sup> Bu seçimlerde aday olacak eski

---

<sup>127</sup> *Milli Güvenlik Konseyi (MGK) Tutanak Dergisi (TD)*, C. 1, B. 4, 23 Eylül 1980, s. 56.

<sup>128</sup> *MGK TD*, C. 4, B. 75, 16.10.1981, s. 417-421.

<sup>129</sup> Hüseyin Çavuşoğlu, “1983 Genel Seçimleri ve Anavatan Partisi”, *Ekonomi İşletme Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Dergisi*, VIII/1, 2022, s. 78.

<sup>130</sup> Selçuk Maruflu, “Prof. Dr. Fethi Çelikbaş Altın Çağda Devlet Adamı ve Hoca”, <https://www.oncevatan.com.tr/prof-dr-fethi-celikbas-altin-cagda-devlet-adami-ve-hoca-makale,24763.html>, son erişim tarihi: 26.10.2022.

<sup>131</sup> “Yeni Meclis’in 1200 adayı hazır”, *Cumhuriyet*, 3 Eylül 1983, s. 1.

<sup>132</sup> “Yüksek Seçim Kurulu Kararı”, *T.C. Resmî Gazete*, Sayı 18160, 09.09.1983, s. 35.

siyasetçilerin bir kısmı zaten yasaklıydı. Yasaklı olmayanlar da MGK'nın vetosu ile karşılaşabilirdi. Genelde de öyle oldu. 136 milletvekili adayı eski parlamenterin 101'i MGK tarafından veto edildi. Sadece 35 eski parlamenterin seçime girmesine izin verildi. Bu 35 kişiden biri de Fethi Çelikbaş oldu.<sup>133</sup> Çelikbaş'ın asker ile arasının iyi olması durumuna 12 Eylül 1980 sonrası da eklenebilir.

Seçimlerde aday listesinde MDP ne kadar ağır toplara yer verdiyse, ANAP'ın da bir o kadar genç isimlere yer verdiği kamuoyuna yansımış, ANAP'ın isimsiz genç adaylarına karşı en büyük sürprizinin Fethi Çelikbaş olduğu basında söylenmiştir.<sup>134</sup> Neticede 6 Kasım 1983'te seçimler sorunsuz bir şekilde yapıldı. Seçim öncesi iktidara hazırlanan MDP seçimin sonucunda umduğunu bulamadı. Zira %45'lik oy oranı ile seçimi ANAP kazanmıştı. Halk Partisi %30'luk oy oranı ile ikinci olmuş, MDP %24'lük oy oranı ile ancak üçüncü olabilmişti. ANAP 213 milletvekili ile tek başına iktidar olmuştu.<sup>135</sup> Fethi Çelikbaş ise memleketi Burdur'da yarışmıştı. Burdur'da Çelikbaş'ın liste başı olduğu ANAP %53'lük oy oranı ile üç milletvekilliğini de kazanmıştı.<sup>136</sup> Böylece Fethi Çelikbaş altıncı kez memleketi Burdur'un milletvekili olmuştur.

Seçimlerin ardından Fethi Bey'in adı Meclis başkanlığı için sıklıkla anılmış, fakat aday olmamıştır.<sup>137</sup> Fethi Bey'in Mülkiye'den de öğrencisi olan Necmettin Karaduman Meclis Başkanı olmuştur.<sup>138</sup> ANAP'ın liberal ekonomik politikaları onun siyasi hayatı boyunca savunduğu görüşlere uygundu. Fethi Bey'in ekonomik alanda

---

<sup>133</sup> “Üç partiden 35 eski parlamenter seçime katılabiliyor”, Cumhuriyet, 23 Eylül 1983, s. 6.

<sup>134</sup> “Anavatanın İsimsiz Kahramanları”, Cumhuriyet, 5 Eylül 1983, s. 7.

<sup>135</sup> “ANAP Kazandı”, Cumhuriyet, 7 Kasım 1983, s. 1.

<sup>136</sup> “Yüksek Seçim Kurulu Kararı”, T.C. Resmî Gazete, Sayı 18221, 14.11.1983, s. 23-24.

<sup>137</sup> “Kasaroğlu: MDP'den Aday Çıkmayacak”, Milliyet, 30 Kasım 1983, s. 6.

<sup>138</sup> *TBMM TD*, D. 17, C. 1, B. 2, 04.12.1983, s.14.

savunduğu özel sektörün desteklenmesi, yabancı sermayenin teşviki gibi birçok fikir ANAP iktidarında hayat bulmaya başlamıştır.

1987’de Seçim Kanununda yapılan değişiklik sonrası erken seçime gidildi. 29 Kasım 1987 seçimlerinde ANAP %37,6 SHP %24,81 DYP %19,15 oranında oy almıştı.<sup>139</sup> 75 yaşındaki Çelikbaş yedinci kez milletvekili seçilebilmek için memleketi Burdur’dan aday olmuştur. ANAP Burdur’da %41’lik oy oranı ile üç milletvekilliğini yine kazanmıştır.<sup>140</sup> ANAP bu seçimden galip çıksa da 26 Mart 1989 yerel seçimlerinde büyük bir yenilgiye uğramıştı. ANAP %21,75’lik oy oranı ile ancak üçüncü parti olabildi. Aynı yılın Ekim ayında cumhurbaşkanlığı seçimi vardı. Özal aday oldu. Bu duruma muhalefet partileri karşı çıktı ve boykot kararı aldılar.<sup>141</sup> Zira en son seçimde neredeyse her beş kişiden dördü Özal’ın partisine oy vermemişti. Özal halk desteğini kaybetmesine rağmen Meclis’te ANAP’ın ezici üstünlüğü vardı ve cumhurbaşkanını Meclis seçecekti. Dolayısıyla Özal seçilmek için rakipsiz görünüyordu. Ama ANAP içinden karşısına bir başka aday çıkmıştır. Bu kişi, Fethi Çelikbaş’tır.

### **Cumhurbaşkanlığı Adaylığı (18- 31 Ekim 1989)**

Fethi Çelikbaş 12 Eylül sonrası siyasi partilerin yeniden kurulması aşamasında ANAP saflarında yer alarak 1983 ve 1987’de bu partiden milletvekili seçilmişti. 8. Cumhurbaşkanlığı için tek aday Turgut Özal iken, 18 Ekim 1989’da Cumhurbaşkanlığı için resmen aday oldu.<sup>142</sup> Aday olmasıyla ilgili Fethi Bey şöyle demiştir: “*Demokratik sistemin çok partili bir sistem ve bir feragat rejimi olduğuna inandığım için bazı*

<sup>139</sup> Alpay Kabacalı, “Atatürk’ten Özal’a”, Cumhuriyet, 14 Mayıs 1993, s. 5.

<sup>140</sup> “Yüksek Seçim Kurulu Kararı”, T.C. Resmî Gazete, Sayı 19659, 09.12.1987, s. 17.

<sup>141</sup> A. Kabacalı, “Atatürk’ten Özal’a”, s. 5.

<sup>142</sup> *TBMM T.D.*, D. 18, C. 33, B. 20, 20.10.1989, s. 56.

*çevrelerde birtakım temaslarda bulundum. Sonunda kendi isteğimle adaylığımı koydum. İlle de kazanacağım demiyorum. Demokrasilerde aday olmak için kazanmak şart değildir. Ancak her zaman çok adaylı seçimlerden yanayım ve bunun daha demokratik olacağı inancındayım.”* Başbakan Turgut Özal’ın aday olması ile ilgili; *“Özal’ın adaylığının yerinde bir karar olup olmadığını yaşayarak birlikte öğreneceğiz”*, demiştir.<sup>143</sup>

SHP ve DYP milletvekillerinin katılmadığı 20 Ekim 1989’daki oylamaya 285 ANAP milletvekili katıldı. Oylama sonucunda Özal 247, Çelikbaş 18 oy aldı. 17 oy boş, 3 oy geçersiz çıktı. Adaylardan biri üçte iki çoğunluğun oyunu alamadığı için seçim ikinci tura kaldı.<sup>144</sup>

Cumhurbaşkanı seçilebilmek için 300 oyun gerekli olduğu ikinci tur 24 Ekim’de yapıldı. Bu turda Özal’ı destekleyenler, önceki turda Çelikbaş’a oy veren veya boş oy kullandığı tahmin edilen vekilleri yakın takibe aldı. Oylama sonucunda Özal’a 256, Çelikbaş’a 17, boş 9, geçersiz 2 oy çıktı. Böylece seçim üçüncü tura kaldı.<sup>145</sup> Oylama sonrası Çelikbaş, gazetecilerin 3. turda da devam edecek misiniz? Sorusuna, *“devam edeceğim dönüş söz konusu değil”*, yanıtını vermiştir.<sup>146</sup> Çelikbaş dediğini yapmış, bir hafta sonraki oylamaya katılmıştır. 31 Ekim 1989’daki bu oylamada Turgut Özal 263 oy, Çelikbaş 14 oy almış, 3 oy da boş çıkmıştır. Böylece Çelikbaş cumhurbaşkanı seçilememiştir.<sup>147</sup> Fethi Bey Turgut Özal’ın karşısına kazanamayacağı belliyken çıkmış gibi görünüyor. Burada bir taktik gereği mi? sorusu akla gelmektedir. Zira muhalefet partileri seçimi boykot etmiştir. Demokratik bir seçilmiş gibi gösterip Turgut Özal’ın cumhurbaşkanlığına gölge düşmemesini sağlamak ve meşrulaştırmak

---

<sup>143</sup> “İkinci Aday Fethi Çelikbaş”, Milliyet, 19 Ekim 1989, s. 11.

<sup>144</sup> “İlk turda 38 Fire”, Cumhuriyet, 21 Ekim 1989, s. 1.

<sup>145</sup> TBMM TD, D. 18, C. 33, B. 21, 24.10.1989, s. 70.

<sup>146</sup> “Çankaya 3. tura kaldı”, Cumhuriyet, 25 Ekim 1989, s. 1,14.

<sup>147</sup> TBMM T.D, D. 18, C. 33, B. 24, 31.10.1989, s. 128; Cüneyt Arcayürek, “AFP’nin Dediği Çıktı”, Milliyet, 14 Aralık 2010, s. 9.

Anadolu Mecmuası,  
2/IV, Temmuz 2023, s. 31-72.

görüntüsü de vardır. Ancak bundan emin değiliz. Zira ilk tur da Çelikbaş'a oy verenlere baskı yapılmıştır.

### **Aktif Siyaset Sonrası ve Vefatı (1991- 2009)**

79 yaşındaki Çelikbaş, 20 Ekim 1991 seçimlerine milletvekilliği aday adaylığı için başvurmadı.<sup>148</sup> Bu onun oldukça uzun soluklu aktif siyasi hayatının sonu oldu. Ancak sonrasında da Fethi Bey *Encümen-i Daniş* adlı düşünce topluluğuna üye olması ve başkanlığını yapması sayesinde gündemde kalmaya devam etti.

Fethi Çelikbaş aktif siyasi hayatı hemen sonrası *Encümen-i Daniş* adlı düşünce topluluğuna üye olmuştur.<sup>149</sup> Encümen-i Daniş içerisinde eski başbakanlar, eski TBMM başkanları, eski bakanlar, eski genelkurmay başkanları gibi önemli devlet adamlarının yer aldığı bir düşünce topluluğudur. Sıkça bir araya gelmişler ve üzerinde görüş birliğine vardıkları konuları dönemin cumhurbaşkanı ve başbakanına yazdıkları mektuplarla iletmışlerdir. Bu durumla ilgili Fehmi Kuru şöyle demiştir: “*Gazeteci-yazar kimlikli üyeler vardıkları görüşler istikametinde yazılarla kamuoyu oluşturuyorlar. Onların üzerinde buluştukları konular hemen olmasa da genellikle devlet politikasına dönüşüyor. Buna dönüşüyordu demek daha doğru olur.*”<sup>150</sup>

Fethi Bey Encümen-i Danişin 1996’da başkanı olmuştur. 2006 yılının sonlarına doğru gidip gelmekte zorlandığı için 94 yaşındayken

---

<sup>148</sup> “ANAP’ın Aday Listesi Özal’da”, Cumhuriyet, 14 Ekim 1991, s. 7.

<sup>149</sup> Seda Şimşek, “Encümen-i Daniş’in eski liderinden itiraf”, <https://www.memleket.com.tr/encumen-i-danisin-eski-liderinden-itaraf-37958h.htm>, son erişim tarihi: 05.11.2022.

<sup>150</sup> Fehmi Kuru, “Encümen-i Dâniş de nereden çıktı? Tarihte ve Günümüzde Encümen-i Dâniş...”, <https://fehmiroku.com/encumen-i-danis-de-nereden-cikti-tarihte-ve-gunumuzde-encumen-i-danis/>, son erişim tarihi: 05.11.2022.



ayrılmıştır. O ayrıldıktan sonra Başkanlığa Mülkiye'den talebesi olan eski TBMM Başkanı Necmettin Karaduman getirilmiştir. Ocak 2009'da 97 yaşındayken Fethi Bey Encümen-i Daniş ile ilgili şöyle demiştir: “Benim dönemimde özellikle dincilikle ilgili kaygılar vardı. Korkmadan, cesaretle bu konudaki düşünceler cumhurbaşkanına iletildi.”<sup>151</sup> Fethi Bey bundan 9 ay kadar sonra, 3 Kasım 2009'da yaşlılığa bağlı olarak 97 yaşında İstanbul'da vefat etmiş, Aşiyân Mezarlığında toprağa verilmiştir.<sup>152</sup>

Recep Yeter'e göre, 37 yıl vekillik yapmış kurt siyasetçi Fethi Çelikbaş'ın mal varlığı olarak, sadece iki dairesinin olması, onun siyaseti menfaat için değil, daha çok hizmet için yaptığının ispatıdır.<sup>153</sup> Fethi Bey bir 4 Aralık Mülkiyeliler Gününde; *kamuda, devlette çalışanlar, tarihe yaptıkları hizmetlerle ve ülkeye faydalı oldukları için geçerler. Devlette para olmaz. Devlet ve siyaset, para kazanma yeri değildir. Eğer devlette ve siyasette para kazanırsanız, bunu usulsüzlük, yolsuzluk yaparak ve rüşvet alarak yapabilirsiniz. Para kazanmakla, zengin olmak isteyenler ya hususi sektöre geçsinler ya da kendi işlerini kursunlar demiş, konuşmayı dinleyen İsmet İnönü de, Fethi Hocanın bu sözünü duvarlara asmalıyız, demiştir.<sup>154</sup> Onun söylediği iddia edilen, “Ben Burdur'un değil Türkiye'nin milletvekiliyim” sözü, sık parti değiştirmesi, memleketi Burdur'da aleyhinde güçlü bir hava oluşturmuştur.<sup>155</sup> Memleketi Burdur'da seveni kadar sevmeyeni de vardır. Son yetmiş yılda Burdur'un can damarlarından olan Burdur şeker fabrikası onun bakanlığı zamanında Burdur'a yapılması kararlaştırılmıştır. Bu memleketine önemli bir hizmettir. Zira fabrika Isparta, Dinar veya başka bir yere de yapılabilirdi.*

---

<sup>151</sup> S. Şimşek, “Encümen-i Daniş'in eski liderinden itiraf”.

<sup>152</sup> R. Çetin, *Burdur Milletvekili Fethi Çelikbaş'ın Demokrat Parti Dönemi Meclis Faaliyetleri*, s. 30.

<sup>153</sup> R. Yeter, “37 sene vekillik=iki daire”, s. 7.

<sup>154</sup> S. Maruflu, “Prof. Dr. Fethi Çelikbaş Altın Çağda Devlet Adamı ve Hoca”.

<sup>155</sup> H. Kuzucu, “Burdur Tarihinin Son 265 Yılından Bir Kesit Çelik Paşalar ve 1840 Burdur İhtilali”, s. 15.

Fethi Bey'in biriktirdiği tüm anı ve belgelerin bir yangında yanması,<sup>156</sup> anılarını yazmamış olması, onunla ilgili çalışmaların yok denecek kadar az olması gibi durumlar, hakkında bilmediğimiz daha çok şeyin olabileceği düşüncesini akla getirirse de araştırmanın neticesinde bir takım sonuçlara ulaşılmıştır.

## Sonuç

Fethi Çelikbaş, 1946 genel seçimlerinde Demokrat Parti'den milletvekili adayı olması ile başlayan siyasi hayatı neredeyse vefat ettiği yıl olan 2009'a kadar sürmüştür. Bu uzun süreçte altı defa bakanlık, yedi dönem milletvekilliği, altı yıl cumhuriyet senatörlüğü yapmıştır. 8. Cumhurbaşkanlığı için aday olmuştur. Aktif siyasi hayatı sonrası, Encümen-i Daniş adlı önemli bir düşünce topluluğuna on yıl başkanlık yapmıştır. Demokrat Parti, Hürriyet Partisi, Cumhuriyet Halk Partisi, Cumhuriyetçi Güven Partisi, Anavatan Partisinde yer almış, bu partilerin bazılarının kuruluş sürecinde rol oynamış, hemen hepsinin yönetim kadrosu içinde bulunmuştur. Fethi Bey, Çok Partili Dönemin önemli olaylarının hep içerisinde görülmüştür. Birçok farklı parti de siyaset yapmış olması akla menfaat için mi? Siyaset yaptığı sorusunu getirirse de araştırmada görüldüğü gibi savunduğu fikirlere, mensubu olduğu parti ters düştüğünde önce parti içinde mücadele etmiş, bunun için de cesaretle hükümetlerinde bakan olduğu, Menderes'i, İnönü'yü karşısına alabilmiştir. Başka çare kalmayınca DP'den ve CHP'den ayrılmıştır. Dolayısıyla birçok partide siyaset yapmış olmasında kişisel menfaat sağlama söz konusu değildir.

---

<sup>156</sup> R. Çetin, *Burdur Milletvekili Fethi Çelikbaş'ın Demokrat Parti Dönemi Meclis Faaliyetleri*, s. 32; "Boğazda tarihî bir yalı daha yandı", *Milliyet*, 12 Mayıs 1972, s. 1.

Yine araştırmada görüldü ki Fethi Bey'in akademisyenlik döneminden beri savunduğu birçok liberal politika, Hürriyet Partisinde de savunulmuş, parti feshedilip CHP ile birleşince bu politikalar CHP'ye taşınmış, 27 Mayıs 1960 sonrası Fethi Bey'in de yer aldığı Kurucu Meclisin hazırlattığı 1961 Anayasasında yer bulmuştur. Türkiye'nin kalkınmasının liberal ekonomi ile olacağına inanmış ve yabancı sermayenin Türkiye'ye gelmesini desteklemiştir. Ekonomi ve Ticaret Bakanı görevindeyken yabancı sermayenin Türkiye'ye gelmesi için uğraşmış, bunun için dünyanın o zamanki en liberal yabancı sermaye teşvik kanunu olan, *18 Ocak 1954'te 6224 Sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanununu* çıkartmıştır. Bu kanun ve paralelindeki Fethi Bey'in petrol politikaları çok eleştirilmiştir. Bu kanunlar yürürlükte kalsa da pek işe yaramamış, ancak Fethi Bey'in de yer aldığı ANAP döneminde gerçekleşmeye başlamıştır.

Türkiye'de 1970'li yıllardaki sokak çatışmalarında antikomünist bir tavır göstermiştir. Fethi Bey'in 1968-1981 arası partisi Cumhuriyetçi Güven Partisi de antikomünist bir mücadele vermiş, laik milliyetçi bir ideoloji sergilemiştir. Hatta 12 Eylül'ü desteklemiştir. Zaten Fethi Bey'in 27 Mayıs 1960, 12 Mart 1971 Muhtırası, 12 Eylül 1980 Askeri Darbe dönemlerinin hemen sonrasına bakıldığında, hepsinde askerle arasının iyi olduğu görülmüştür. Türkiye'deki darbelere özgü bir durum olan askerin idareyi sivillere geri verme sürecinin de hep içerisinde yer almıştır. Bu durum aktif siyasi hayatı sonrasında Encümen-i Daniş gibi içerisinde eski başbakan, eski genelkurmay başkanları, komutanlar, eski siyasetçiler gibi önemli üyelerin yer aldığı önemli bir düşünce topluluğuna on yıl başkanlık yapması ile de devam etmiştir. Bu gibi durumlar onun siyasetin görünmeyen yüzünde de etkili olduğu gibi birçok farazi düşüncüyü akla getirebilir. Yine politikayı profesyonel bir meslek olarak gördüğü de düşünülebilir. Fakat bu düşünce de sıkıntılıdır. Zira Fethi Bey politikayı daha çok memlekete bir hizmet alanı olarak görmüştür. Başlangıçtan itibaren siyasi fikirlerinden taviz vermemiştir. Örneğin DP'de *ispat hakkı* meselesi, CHP'de *ortanın solu*

Anadolu Mecmuası,  
2/IV, Temmuz 2023, s. 31-72.

meselesi gibi durumlar nedeniyle parti içinde muhalefet olmuş ve bu iki büyük partiden ayrılabilmiştir.

Fethi Bey, 18 ve 19. yüzyılda siyaseten etkili Burdurlu Çelik Paşalar sülalesinin 20. yüzyıldaki temsilcisi olmuş ve sülalenin siyasetçi çıkarma geleneğini 21. yüzyıla taşımıştır. Fethi Bey çok partili sistemin Türkiye’de yerleşmesini istemiş ve buna katkı sağlamıştır. Çalışkanlığı ve mücadele adamı olması ile siyasetin en zor anlarında bırakıp köşesine çekilmemiş, devletin temel ilkelerine sahip çıkmış, Atatürk ilke ve inkılâplarına bağlı önemli bir devlet adamı olmuştur.

## **Bibliyografya**

### **1. Arşiv Kaynakları**

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA)

BCA, 030.10.00.00/77.512.5, 26.05.1950.

BCA, 030.10.00.00/78.516.17, 06.05.1954.

BCA, 030.01.00.00/93.582.06, 30.01.1962.

### **2. Resmî Yayınlar**

*Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi (1972)*

*Millet Meclisi Tutanak Dergisi (1969) (1971)*

*Milli Güvenlik Konseyi Tutanak Dergisi (1980) (1981)*

*T.C. Kurucu Meclis Tutanak Dergisi (1961)*

Anadolu Mecmuası,  
2/IV, Temmuz 2023, s. 31-72.

*T.C. Resmî Gazete (1983) (1987)*

*T.C. Temsilciler Meclisi Tutanak Dergisi (1961)*

*TBMM Tutanak Dergisi (1954) (1957) (1983) (1987)*

T.C. Başbakanlık O ve M Daire Başkanlığı, *Türkiye Cumhuriyeti Hükümetleri*, Cilt I-II, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1978.

TÜİK, *Milletvekili Genel Seçimleri 1923-2011*, Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası, Ankara, 2012.

### **3. Telif Eserler**

AHMAD Feroz, *Demokrasi Sürecinde Türkiye*, Hil Yayınları, İstanbul, 2015.

AKSOY Muammer, *Sanayi Bakanı Çelikbaş'ın, Rejime, Hukuka ve Memleket Menfaatlerine Aykırı Tutumu*, Sevinç Matbaası, Ankara, 1963.

ALİCAN Ekrem, *Günlükler 1956-1966*, (Haz: Binnur Mörel Büyükertan), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2021.

ALİCAN Ekrem, *Günlükler 1954-1956*, Haz. Binnur Mörel Büyükertan, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2022.

AYATA Ayşe Güneş, “Türkiye'nin Demokratikleşme Sürecinde Ortanın Solu Hareketi”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, L/3, 1995, s. 79-88.

BAŞ Ramazan, “İstisnai Bir Seçim Sonucu: Sözlü ve Yazılı Tarih Işığında 1957 Seçimlerinde Burdur”, *Sözlü Tarih Dergisi*, II/1, s. 15-48.

BİLÂ Hikmet, *CHP 1919 –1999*, Doğan Kitap, İstanbul, 1999.

Anadolu Mecmuası,  
2/IV, Temmuz 2023, s. 31-72.

BOZKIR, Gürcan, “Türk Siyasal Hayatında Cumhuriyetçi Güven Partisi”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, VI/15, 2007, s. 275-308.

Böcüzade Süleyman Sami, *Isparta Tarihi*, (Haz: Hasan Babacan), Isparta İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Isparta, 2012.

ÇANKAYA Ali, *Mülkiye Târîhi Ve Mülkiyeliler*, C. 8, Mars Matbaası, Ankara, 1971.

ÇAVUŞOĞLU Hüseyin, “1983 Genel Seçimleri ve Anavatan Partisi”, *Ekonomi İşletme Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Dergisi*, VIII/1, 2022, s. 77-86.

ÇETİN Rukiye, *Burdur Milletvekili Fethi Çelikbaş'ın Demokrat Parti Dönemi Meclis Faaliyetleri*, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trabzon, 2019.

ÇETİNKAYA Selma G., “Basına İspat Hakkı Tanınması Meselesi ve Muhalif Duruş”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, XXXV/1, 2020, s. 133-165.

DUMAN Doğan-KAYA Asil, “1960’lar Türkiye’sinde Petrol Politikasına İlişkin Tartışmalar”, *History Studies*, XIV/1, 2022, s. 49-72.

GÖLEN Zafer, “Burdur Kent Tarihi”, *Sosyal ve İnsani Bilimler*, (Ed. Hacer Arslan Kalay), Iype Yayınevi, Çetine /Karadağ, 2021, s. 178-211.

KARLUK Rıdvan, *Cumhuriyet’in İlanından Günümüze Türkiye Ekonomisi’nde Yapısal Dönüşüm*, Beta Yayınları, İstanbul, 2005.

MUMCU Uğur, *Sakıncalı Piyade*, Tekin Yayınevi, İstanbul, 1993.

ÖZTÜRK Kâzım, *Türkiye Cumhuriyeti Hükümetleri ve Programları*, Ak Yayınları, Ankara, 1968.

Anadolu Mecmuası,  
2/IV, Temmuz 2023, s. 31-72.

UZUNÇARŞILI İsmail Hakkı, “Sadrazam Halil Hamid Paşa”, *Türkiyat Mecmuası*, C. V, 1936, s. 213-268.

ÜREKLİ Bayram- BİZBİRLİK Alpay, “Karaman Valisi Mehmet Çelik Paşa’nın Terekesi”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, I/1, 1994. s. 175-232.

ZÜRCHER Erik Jan, *Modernleşen Türkiye’nin Tarihi*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2012.

#### **4. Süreli Yayınlar**

“19’lar ayın on beşinde Ankara’da toplanıyor”, *Cumhuriyet*, 12 Kasım 1955, s. 1-3.

“ANAP Kazandı”, *Cumhuriyet*, 7 Kasım 1983, s. 1.

“ANAP’ın Aday Listesi Özal’da”, *Cumhuriyet*, 14 Eylül 1991, s. 7.

“Başkan Vekilliği Seçimi Sürprizli Geçti”, *Milliyet*, 1 Kasım 1959, s. 1.

“Boşalan”, *Milliyet*, 2 Temmuz 1978, s. 14.

“Burdur İl Seçim Kurulu Başkanlığından”, *Burdurun Sesi*, 14 Ekim 1957, s. 3.

“CHP Grubunda”, *Milliyet*, 25 Ocak 1967, s. 7.

“CHP Tural’ın Emrini Tasvip Etmedi”, *Milliyet*, 9 Şubat 1967, s. 1.

“CHP’de durum karıştı”, *Milliyet*, 25 Ocak 1967, s. 7.

“Çankaya 3. tura kaldı”, *Cumhuriyet*, 25 Ekim 1989, s. 1,14.

“Çelikbaş Odalar Birliğinin Adayı”, *Milliyet*, 20 Aralık 1960, s. 3.

“Çelikbaş: Yakında yeni bir parti kuracağız, dedi”, *Milliyet*, 30 Nisan 1967, s. 1,7.

“Devrim Ocakları kuruluyor”, *Cumhuriyet*, 23 Şubat 1952, s. 1.

Anadolu Mecmuası,  
2/IV, Temmuz 2023, s. 31-72.

- “DP’deki hâdiselerin dün gece vardığı netice”, Cumhuriyet, 16 Ekim 1955, s. 1.
- “Dün 5 Vekâlete Tayinler Yapıldı”, Milliyet, 9 Nisan 1953, s. 1.
- “Fethi Çelikbaş (GP): Huzursuzluk Var”, Milliyet, 2 Ekim 1969, s. 4.
- “Fethi Çelikbaş Sanayi Odası Başkanı Oldu”, Milliyet, 26 Ağustos 1960, s. 1.
- “Feyzioğu: Adam Kötüleme Yok”, Milliyet, 21 Ağustos 1969, s. 4.
- “GP Yönetim Kurulu”, Milliyet, 30 Ekim 1970, s. 9.
- “Güven Partisi dün kuruldu”, Milliyet, 13 Mayıs 1967, s. 7.
- “Güven Partisi Yönetim Kurulu Seçildi”, Milliyet, 4 Mart 1968, s. 1.
- “Hürriyet Partisi dün 16’da resmen kuruldu”, Cumhuriyet, 21 Aralık 1955, s. 1,3.
- “Hürriyet Partisi dün kendi kendini feshetti” Cumhuriyet, 25 Kasım 1958, s. 1.
- “İkinci Aday Fethi Çelikbaş”, Milliyet, 19 Ekim 1989, s. 11.
- “İlk turda 38 Fire”, Cumhuriyet, 21 Ekim 1989, s. 1.
- “İpekçiyi bugün toprağa veriyoruz”, Milliyet, 4 Şubat 1979, s. 8.
- “İşbirliği Önleyici Tasarı Dün Kanunlaştı”, Ulus, 12 Ekim 1957, s. 1.
- “Kabineyi İki Parti Kuracak”, Hürriyet, 17 Ekim 1961, s. 1.
- “Kasaroğlu: MDP’den Aday Çıkmayacak”, Milliyet, 30 Kasım 1983, s. 6.
- “Komutanlar Ültimatı Verdi”, Son Havadis, 13 Mart 1971, s. 1.
- “Meclis Seçimi Yenileme Kararı Verdi”, Zafer, 12 Ekim 1957, s. 1.
- “Sunay, Beş Kontenjan Senatörünü Açıkladı”, Milliyet, 4 Temmuz 1972, s. 1.
- “Temsilciler Meclisine Seçilen Yeni Üyeler”, Milliyet, 29 Aralık 1960, s. 1.



Anadolu Mecmuası,  
2/IV, Temmuz 2023, s. 31-72.

- “Türk Milleti Asaletini Gösterdi”, Hürriyet, 12 Temmuz 1961, s. 1.
- “Üç partiden 35 eski parlamenter seçime katılabiliyor”, Cumhuriyet, 23 Eylül 1983, s. 6.
- “Üçüncü Büyük Parti Doğdu”, Milliyet, 4 Mart 1973, s. 1.
- “Yeni Meclis’in 1200 adayı hazır”, Cumhuriyet, 3 Eylül 1983, s. 1.
- “Yeni Parti Kuruluyor”, Milliyet, 1 Mayıs 1967, s. 1.
- ALPAY Kabacalı, “Atatürk’ten Özal’a”, Cumhuriyet, 14 Mayıs 1993, s. 5.
- ARCAYÜREK Cüneyt, “AFP’nin Dediği Çıktı”, Milliyet, 14 Aralık 2010, s. 9.
- ÇETİNKAYA Hikmet, “Hikmet Bila’nın Kitabı”, Cumhuriyet, 13 Kasım 1999, s. 5.
- DENİZ Ümit, “Güven Partisi Geleneksel Yemeğini Verdi” Milliyet, 25 Mayıs 1970, s. 5.
- DOĞAN Avni, “Yurtta Olup Bitenler”, Akis, 3 Kasım 1959, s. 13.
- PULUR Hasan, “Halkevlerinin Ahı 18 Yıl Sonra Tuttu”, Milliyet, 23 Ekim 1969, s. 7.
- PULUR Hasan, “İlk Koalisyon”, Milliyet, 27 Şubat 1970, s. 7.
- TOKER Metin, “Tek Partiden Çok Partiye”, Milliyet, 29 Mart 1970, s. 7.
- YETER Recep, “37 sene vekillik=iki daire”, Yeni Şafak, 24 Haziran 2007, s. 7.

## 5. İnternet Makaleleri

Anadolu Mecmuası,  
2/IV, Temmuz 2023, s. 31-72.

DONAT Yavuz (2005) Fethi Çelikbaş...Canlı Tarih,  
[https://www.sabah.com.tr/yazarlar/donat/2005/03/04/fethi\\_celikbas\\_canli\\_tarih](https://www.sabah.com.tr/yazarlar/donat/2005/03/04/fethi_celikbas_canli_tarih), son erişim tarihi: 05.11.2022.

KORU Fehmi (2022) Encümen-i Dâniş de nereden çıktı? Tarihte ve Günümüzde Encümen-i Dâniş..., <https://fehmi.koru.com/encumen-i-danis-de-nereden-cikti-tarihte-ve-gunumuzde-encumen-i-danis/>, son erişim tarihi: 05.11.2022.

KUZUCU Hayati (2008) Burdur Tarihinin Son 265 Yılından Bir Kesit Çelik Paşalar ve 1840 Burdur İhtilali,  
<http://www.burdurtarihi.com/celik.pdf>, son erişim tarihi: 19.10.2022.

MARUFLU Selçuk (2009) Prof. Dr. Fethi Çelikbaş Altın Çağda Devlet Adamı ve Hoca, <https://www.oncevatan.com.tr/prof-dr-fethi-celikbas-altin-cagda-devlet-adami-ve-hoca-makale,24763.html>, son erişim tarihi: 26.10.2022.

ŞİMŞEK Seda (2009) Encümen-i Daniş'in eski liderinden itiraf, <https://www.memleket.com.tr/encumen-i-danisin-eski-liderinden-itiraf-37958h.htm>, son erişim tarihi: 05.11.2022.